

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

Кваліфікаційна робота бакалавра з психології

на тему: «Специфіка подружніх відносин в офіційних та цивільних шлюбах»

Допущено до захисту

«_____» _____ 2026 р.

студента групи Пс 02-22

факультету туризму, бізнесу і психології
освітньої програми Практична психологія
за спеціальністю 053 Психологія
Коваленко Дар'ї Дмитрівни

Завідувач кафедри психології
проф. Бондаренко О.Ф.

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук, доцент
Кучеровська Н.О.

4-бальна шкала _____

100-бальна шкала _____

Оцінка ЄКТС _____

КИЇВ – 2026

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY
DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY

Bachelor's qualification work in psychology

on the topic: «Specifics of marital relationships in official and common-law marriages»

Admitted to defense of thesis student of group Ps 02-22
«_____» _____ 2026 p. Faculty of Tourism, Business and Psychology
Of the educational program Practical
Psychology
in specialty 053 Psychology
Kovalenko Daria Dmytrivna

Head of the Department of Psychology Scientific supervisor:
Prof. O.F. Bondarenko candidate of psychological sciences,
associate professor
_____ Kucherovska N. O.

4-point scale _____
100-point scale _____
ECTS _____

KYIV – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОДРУЖНІХ ВІДНОСИН В ОФІЦІЙНИХ ТА ЦИВІЛЬНИХ ШЛЮБАХ	7
1.1. Шлюб і подружні відносини як предмет психологічного дослідження: офіційний та цивільний шлюб як форма партнерства	7
1.2. Психологічні особливості та чинники стабільності подружніх відносин в офіційному шлюбі	19
1.3. Специфіка міжособистісних взаємин у цивільному шлюбі та проблема їх психологічного вивчення	30
Висновки до першого розділу	38
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СПЕЦИФІКИ ПОДРУЖНІХ ВІДНОСИН В ОФІЦІЙНИХ ТА ЦИВІЛЬНИХ ШЛЮБАХ	42
2.1. Організація, методи та процедура емпіричного дослідження	42
2.2. Діагностика психологічних характеристик подружніх відносин у парах з різними формами шлюбу	47
2.3. Порівняльний аналіз та інтерпретація результатів: відмінності у подружніх відносинах офіційних та цивільних шлюбів	52
2.4. Практичні рекомендації щодо психологічного супроводу та гармонізації подружніх відносин в офіційних та цивільних шлюбах	56
Висновки до другого розділу	63
ВИСНОВКИ	66
РЕЗЮМЕ	71
RESUME	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
ДОДАТКИ	82

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний інститут сім'ї переживає суттєві трансформації, що зумовлені соціальними, економічними та культурними змінами в українському суспільстві. Поряд із традиційним офіційним шлюбом дедалі більшого поширення набуває цивільне (незареєстроване) співжиття, яке частина пар розглядає як рівноцінну альтернативу юридично оформленим стосункам. За даними соціологічних досліджень, питома вага цивільних шлюбів в Україні стабільно зростає: значна кількість пар свідомо відкладає або взагалі уникає державної реєстрації відносин, зберігаючи при цьому спільний побут і партнерські зобов'язання.

Незважаючи на зовнішню подібність офіційного та цивільного шлюбу як форм тривалої партнерської взаємодії, психологічна природа цих стосунків суттєво відрізняється. Відсутність або наявність юридичного оформлення впливає на характер зобов'язальних настановлень партнерів, рівень відповідальності, стратегії розв'язання конфліктів, а також на суб'єктивне відчуття стабільності та захищеності у стосунках. Проте психологічний вимір цих відмінностей залишається недостатньо вивченим: наявні дослідження здебільшого фокусуються на правових, демографічних або соціологічних аспектах, тоді як власне психологічні механізми функціонування подружніх відносин у різних формах шлюбної організації потребують систематичного вивчення.

Актуальність теми посилюється і контекстом воєнного часу: в умовах соціальної нестабільності та психологічного стресу питання якості подружніх стосунків, рівня взаємної підтримки та задоволеності партнерів набувають особливого значення для збереження психологічного здоров'я сім'ї як інституції. Отже, порівняльне психологічне дослідження подружніх відносин в офіційних та цивільних шлюбах є своєчасним і суспільно значущим.

Об'єкт дослідження - подружні відносини у парах з різними формами шлюбної організації.

Предмет дослідження - психологічна специфіка подружніх відносин в офіційному та цивільному шлюбі.

Мета дослідження - на основі теоретичного аналізу та емпіричного дослідження виявити й систематизувати психологічні відмінності у міжособистісних стосунках в парах, що перебувають в офіційному та цивільному шлюбі, а також обґрунтувати напрями їх психологічного супроводу.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретико-методологічні підходи до вивчення шлюбу і подружніх відносин у психологічній науці; розкрити психологічний зміст офіційного та цивільного шлюбу як диференційованих форм партнерської взаємодії.

2. Дослідити психологічні чинники стабільності подружніх відносин в офіційному шлюбі та специфіку міжособистісних взаємин у цивільному шлюбі.

3. Провести аналіз та інтерпретацію емпіричних даних щодо психологічних характеристик подружніх відносин у парах з офіційним та цивільним шлюбом.

4. Розробити практичні рекомендації щодо психологічного супроводу та гармонізації подружніх відносин у парах з різними формами шлюбної організації.

Методи дослідження:

теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення та систематизація наукової літератури з проблеми дослідження;

емпіричні: констатувальний експеримент, методи опитування (текстування).

Для визначення психологічних відмінностей у міжособистісних стосунках в парах, що перебувають в офіційному та цивільному шлюбі, було застосовано комплекс методик:

а) для визначення когнітивного та емоційного компонента задоволеності, спільності інтересів, емоційного клімату та рівень взаєморозуміння у парі застосовано “Шкалу задоволеності шлюбом” (КУС, Н. Обозов);

б) для визначення рольових очікувань у шлюбі використано методику “Рольові очікування і домагання в шлюбі” (РОД, О. Волкова).

методи математичної статистики: описова статистика, критерій Манна–Уїтні для порівняння незалежних вибірок, кореляційний аналіз (критерій Спірмена).

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що розроблені практичні рекомендації можуть бути використані психологами-практиками, сімейними психотерапевтами та консультантами у роботі з парами, що перебувають як в офіційних, так і в цивільних шлюбах. Результати дослідження можуть бути застосовані у психопрофілактичній роботі з метою підвищення рівня задоволеності стосунками та психологічної стабільності партнерів, а також у навчальних програмах підготовки психологів і соціальних працівників.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та емпіричні результати кваліфікаційної роботи були представлені на науково-практичних заходах кафедри, обговорені на засіданні наукового гуртка та відображені у публікаціях автора.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, що налічує 55 найменувань (з них – 15 іноземною мовою), додатків на 23 сторінках. Основний зміст роботи викладений на 70 сторінках і містить 6 таблиць на 10 сторінках. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 95 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОДРУЖНІХ ВІДНОСИН В ОФІЦІЙНИХ ТА ЦИВІЛЬНИХ ШЛЮБАХ

1.1. Шлюб і подружні відносини як предмет психологічного дослідження: офіційний та цивільний шлюб як форми партнерства

Шлюб як соціальний інститут є одним із найбільш досліджуваних явищ у суспільних науках, проте психологічний вимір цього феномену набуває особливої актуальності в умовах трансформації сімейних цінностей та диверсифікації форм партнерської взаємодії. Психологія сім'ї як окрема галузь наукового знання виникла на перетині загальної психології, соціальної психології та соціології, і поступово виокремила подружні відносини як самостійний предмет дослідження. Вивчення шлюбних зв'язків передбачає аналіз емоційних, когнітивних, поведінкових та мотиваційних чинників, що визначають якість і тривалість партнерської взаємодії. Науковий інтерес до цієї теми зумовлений тим, що подружні відносини становлять основу сімейної системи та безпосередньо впливають на психічне здоров'я партнерів і розвиток дітей.

Концептуальний розвиток психології сім'ї впродовж останніх десятиліть відзначається поступовим зміщенням дослідницького фокусу від нормативних моделей шлюбу до вивчення різноманіття форм сімейної організації. Такий підхід зумовлений визнанням того, що соціальна реальність є значно складнішою за будь-яку теоретичну конструкцію, а партнерські стосунки можуть реалізовуватися в різних інституційних формах, зберігаючи при цьому спільні психологічні функції. В. О. Моляко підкреслює, що будь-яке психологічне дослідження, яке претендує на осягнення соціального явища, має враховувати культурний і правовий контекст його існування. Застосування цього принципу до вивчення шлюбних відносин означає необхідність паралельного аналізу як офіційних, так і незареєстрованих форм партнерства.

У психологічній науці під шлюбом розуміють юридично або соціально визнаний союз двох осіб, що передбачає взаємні права й обов'язки та реалізується через систему міжособистісної взаємодії. Подружні відносини, своєю чергою, являють собою сукупність емоційних зв'язків, рольових очікувань і поведінкових патернів, що формуються між партнерами в процесі спільного проживання. Р. П. Федоренко підкреслює, що сім'я є первинним осередком суспільства, а якість подружніх взаємин визначає психологічне благополуччя всіх її членів (Федоренко, 2024, с. 47). Дослідження психологічних характеристик шлюбу ведеться у кількох напрямках: вивчення задоволеності стосунками, аналіз комунікативних стратегій, дослідження конфліктної поведінки та вивчення динаміки прив'язаності.

Категоріально-понятійний апарат психологічного дослідження шлюбних відносин формувався під впливом різних наукових традицій. Поняття «шлюбна задоволеність», «подружня адаптація», «психологічна сумісність», «рольова узгодженість» та «якість шлюбу» є ключовими конструктами, що використовуються для операціоналізації досліджуваних феноменів. Кожен із цих конструктів акцентує увагу на певному аспекті партнерської взаємодії і дозволяє вимірювати різні параметри функціонування подружньої пари. Інтеграція цих концептуальних підходів у єдину аналітичну рамку є необхідною передумовою для повноцінного розуміння психологічної природи шлюбних відносин у різних їх формах.

Традиційно психологічна наука зосереджувала увагу переважно на офіційному, тобто зареєстрованому, шлюбі, розглядаючи його як нормативну форму партнерської організації. Офіційний шлюб визначається як союз, укладений у встановленому законом порядку з внесенням відповідного запису до актів цивільного стану, що породжує взаємні особисті та майнові права й обов'язки подружжя. Правова регламентація цього інституту в Україні здійснюється Сімейним кодексом, який закріплює умови та порядок укладення шлюбу, права та обов'язки подружжя, а також підстави для його розірвання (Сімейний кодекс України, 2002). Психологічна значущість офіційної реєстрації полягає насамперед у тому, що вона формує у партнерів відчуття визначеності й соціальної легітимності стосунків.

Правова формалізація шлюбних відносин виконує щонайменше три психологічні функції. По-перше, вона встановлює публічне визнання партнерства, що зміцнює ідентичність пари як соціальної одиниці. По-друге, вона формує систему взаємних зобов'язань, забезпечених зовнішніми механізмами - правовими та соціальними санкціями, - що підвищує відчуття надійності відносин. По-третє, реєстрація шлюбу є символічним актом, що відображає взаємне рішення партнерів пов'язати своє майбутнє та приймається після свідомого осмислення цього кроку. Ці функції обумовлюють психологічні відмінності між офіційним та цивільним шлюбом, які фіксуються у численних емпіричних дослідженнях.

Цивільний шлюб, або фактичне співжиття, становить альтернативну форму партнерської взаємодії, що набула поширення в другій половині ХХ століття та продовжує зростати кількісно в усьому світі, включно з Україною. У науковій літературі цивільний шлюб визначається як стає, тривале спільне проживання двох осіб, що ведуть спільний побут і підтримують інтимні відносини без офіційної реєстрації союзу. С. Саслер та Д. Т. Ліхтер зазначають, що співжиття стало поширеним шляхом до шлюбу та самостійним стилем сімейного життя для дедалі більшої кількості людей (Sassler & Lichter, 2020, p. 38). Відсутність правового закріплення такого союзу зумовлює низку психологічних наслідків, пов'язаних із невизначеністю зобов'язань та рольових очікувань.

Поширення цивільних шлюбів в Україні відображає ширші трансформаційні процеси в системі соціальних цінностей та інституційному середовищі. Згідно із соціологічними даними, частка українців, що мають досвід незареєстрованого співжиття, суттєво зросла протягом останніх двох десятиліть, особливо серед молоді у великих містах. Цей феномен має не лише демографічне, а й виразне психологічне забарвлення: вибір між офіційним та цивільним шлюбом відображає певну систему цінностей, рівень готовності до зобов'язань та розуміння функцій партнерських стосунків. Вивчення психологічних передумов і наслідків такого вибору є актуальним завданням для сучасної психологічної науки.

Розмежування між офіційним та цивільним шлюбом є принциповим не лише з правової, а й із психологічної точки зору. В офіційному шлюбі правова формалізація відносин забезпечує партнерам відчуття стабільності та захищеності,

тоді як у цивільному шлюбі відносини можуть мати різний ступінь серйозності та прихильності. О. С. Адамова та О. О. Тодошак наголошують, що сучасна молодь розглядає цивільний шлюб передусім як можливість перевірити психологічну сумісність до офіційного оформлення стосунків (Адамова & Тодошак, 2024, с. 37). Проте дослідження показують, що значна частина пар так і не переходить від цивільного до офіційного шлюбу, лишаючись у стані невизначеної партнерської взаємодії.

Психологічний аналіз подружніх відносин передбачає вивчення декількох взаємопов'язаних компонентів: емоційного (рівень кохання, прив'язаності та близькості), когнітивного (уявлення про роль партнера, рольові очікування та цінності), поведінкового (стратегії взаємодії, комунікації та вирішення конфліктів) і мотиваційного (цілі та мотиви вступу в шлюб, намір зберегти стосунки). Ці компоненти утворюють цілісну систему, функціонування якої визначає якість і стабільність подружнього союзу. Методологічно вивчення подружніх відносин спирається на системний підхід, що розглядає сім'ю як динамічну систему з власними законами розвитку та механізмами регуляції. Результати таких досліджень мають важливе прикладне значення для психологічного консультування та психотерапії подружніх пар.

Системний підхід до аналізу подружніх відносин дозволяє розглядати пару не як просту суму двох індивідів, а як якісно нову соціально-психологічну цілісність із власними властивостями та закономірностями розвитку. Подружня система має власні межі, внутрішню структуру та способи взаємодії з зовнішнім середовищем. Порушення цих системних характеристик - проникнення зовнішніх систем через межі пари, порушення рольової структури або блокування механізмів адаптації - є джерелом дисфункції та кризи у стосунках. Такий погляд на шлюбні відносини суттєво збагачує традиційний індивідуально-психологічний підхід і дозволяє виявляти закономірності, які залишаються невидимими при аналізі окремих партнерів.

Наукове вивчення шлюбу й сім'ї в психологічній традиції пов'язане з іменами таких дослідників, як Дж. Готтман, Р. Левенсон, С. Стенлі та ін., чії роботи заклали основи розуміння механізмів функціонування подружніх пар. У вітчизняній

традиції дослідження подружніх відносин розвивалося в рамках психології сім'ї, яка оформилася як самостійна галузь наприкінці ХХ - на початку ХХІ століття. Р. П. Федоренко у своєму ґрунтовному посібнику з психології сім'ї систематизує основні підходи до вивчення шлюбно-сімейних відносин та виокремлює їх ключові психологічні характеристики (Федоренко, 2024, с. 112). Сучасний стан наукових розробок у цій галузі характеризується міждисциплінарністю та поєднанням психологічних, соціологічних і правових підходів.

Лонгітюдні дослідження подружніх пар, розпочаті у 1970–80-х роках і продовжені до сьогодні, дозволили отримати надійні емпіричні дані про динаміку шлюбних відносин, чинники їх стабільності та розпаду. Зокрема, класичні роботи Дж. Готтмана та Р. Левенсона з Університету Вашингтона продемонстрували, що характер взаємодії подружжя в умовах конфліктної дискусії дозволяє з точністю прогнозувати стабільність шлюбу на горизонті 5–10 років. Ці результати мали революційний вплив на розуміння механізмів подружньої взаємодії та стимулювали розробку доказово обґрунтованих програм подружньої терапії. Водночас критики зазначають, що ці дослідження проводилися переважно на вибірках одружених пар і потребують верифікації на матеріалі цивільних шлюбів.

Важливим теоретичним підґрунтям для вивчення шлюбних відносин є теорія прив'язаності Дж. Боулбі, яка отримала розвиток у дослідженнях дорослих відносин. У контексті подружніх стосунків стиль прив'язаності визначає характер міжособистісної взаємодії, рівень довіри та здатність до формування стійких емоційних зв'язків. Надійний стиль прив'язаності пов'язаний із вищою задоволеністю шлюбом і більшою стабільністю відносин, тоді як тривожний або уникаючий стиль може ускладнювати формування здорових партнерських зв'язків. Дослідження, засновані на теорії прив'язаності, набули особливого значення у вивченні відмінностей між офіційними та цивільними шлюбами, оскільки вибір форми партнерства може бути пов'язаний із базовими стилями прив'язаності особистості.

Теорія прив'язаності у варіанті П. Хейзена та Ф. Шейвера, адаптованому до вивчення романтичних стосунків дорослих, постулює, що ранній досвід взаємодії з первинним опікуном формує внутрішні робочі моделі - когнітивно-афективні

схеми, що визначають очікування від партнера та стратегії поведінки у близьких відносинах. Ці внутрішні моделі відносно стабільні, але піддаються модифікації під впливом нового досвіду, що відкриває можливості для терапевтичного втручання. У контексті порівняльного вивчення офіційних та цивільних шлюбів стиль прив'язаності є важливою змінною, оскільки особи з тривожним стилем можуть уникати офіційного шлюбу через страх втрати, тоді як особи з уникаючим стилем - через страх близькості та зобов'язань.

Соціологічний контекст вивчення шлюбу дозволяє розуміти його не лише як міжособистісний феномен, а й як соціальний інститут, що виконує функції відтворення населення, соціалізації дітей, регуляції сексуальних відносин та економічного співробітництва партнерів. А. Черлін зафіксував феномен деінституціоналізації шлюбу в сучасних суспільствах, що виявляється у зниженні нормативного тиску щодо форми партнерської організації та зростанні значущості індивідуальних уподобань (Cherlin, 2020, р. 65). Цей процес супроводжується трансформацією очікувань від шлюбу: акцент переноситься з виконання соціальних функцій на задоволення психологічних потреб у близькості, самореалізації та підтримці. Розуміння цих трансформацій є необхідною передумовою психологічного вивчення сучасних форм партнерства.

Деінституціоналізація шлюбу відбувається на тлі більш широких соціально-культурних процесів, пов'язаних із зростанням цінності індивідуальної автономії, поширенням гендерної рівності та секуляризацією. У суспільствах, де традиційні нормативні регулятори шлюбної поведінки послаблюються, рішення про форму партнерства все більшою мірою визначається особистісними цінностями, установками та психологічними характеристиками партнерів. Це робить психологічне вивчення детермінант вибору форми шлюбу особливо актуальним завданням: адже якщо рішення про вступ до цивільного або офіційного шлюбу є переважно психологічним, а не нормативно обумовленим, то воно відображає глибинні фактори особистості та системи цінностей.

Правовий аспект вивчення шлюбних відносин в Україні визначається нормами Сімейного кодексу, Закону про державну реєстрацію актів цивільного стану та інших нормативно-правових актів (Сімейний кодекс України, 2002; Закон

України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану», 2010). Правові рамки шлюбу мають безпосередній психологічний вплив: правова визначеність статусу відносин формує у партнерів відчуття захищеності й соціальної легітимності, впливає на рольові очікування та зобов'язальні настановлення. О. О. Мельник підкреслює, що правова природа шлюбних відносин поєднує в собі елементи договору та правового стану, що породжує взаємні права й обов'язки подружжя (Мельник, 2024). У цивільному шлюбі відсутність правової регламентації призводить до того, що партнери змушені самотійно конструювати систему взаємних зобов'язань, що є психологічно більш складним завданням.

Необхідність самотійного конструювання системи зобов'язань у цивільному шлюбі ставить перед партнерами завдання, що вимагає значно вищого рівня комунікативної компетентності та емоційної зрілості, ніж в офіційному шлюбі. Відсутність зовнішньої нормативної рамки означає, що домовленості між партнерами є результатом постійного переговорного процесу, а не стандартизованого правового акту. Це може бути джерелом як більшої гнучкості та індивідуалізації відносин, так і хронічної невизначеності та конфліктів, пов'язаних із різними інтерпретаціями усних домовленостей. Психологічна готовність до такого типу взаємодії є важливим предиктором якості цивільного шлюбу.

Гендерний вимір шлюбних відносин становить окремий напрям дослідження, оскільки чоловіки та жінки можуть по-різному переживати подружній союз, мати відмінні рольові очікування та різну оцінку задоволеності відносинами. Закон про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків встановлює принципи гендерної рівності, що знаходить відображення у трансформації традиційних сімейних ролей (Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», 2005). О. А. Луценко у своєму дослідженні підкреслює, що гендерна ідентичність особистості визначає її ставлення до шлюбу, розподілу ролей та очікувань від партнера (Луценко, 2019, с. 178). Сучасні дослідження фіксують поступове згладжування традиційних гендерних відмінностей у ставленні до офіційного та цивільного шлюбу, проте певні відмінності все ж зберігаються.

Порівняльні дослідження задоволеності шлюбом у чоловіків та жінок традиційно фіксують гендерну асиметрію: за даними класичних студій, жінки частіше повідомляли про вищий рівень незадоволеності шлюбом, але також і про вищу суб'єктивну значущість якості шлюбних відносин для їхнього психічного благополуччя. Водночас сучасні дослідження засвідчують, що ця картина поступово змінюється в міру трансформації гендерних норм. Чоловіки в сучасних шлюбах дедалі більше орієнтовані на емоційну близькість та взаємну підтримку, що раніше вважалося переважно «жіночими» параметрами якості стосунків. Вивчення гендерного виміру є необхідною умовою для повноцінного розуміння відмінностей між офіційними та цивільними шлюбами.

Методологічний інструментарій психологічного дослідження шлюбних відносин є достатньо розвиненим і включає як стандартизовані психодіагностичні методики, так і якісні методи дослідження. До найбільш поширених методик належать опитувальники задоволеності шлюбом, методики діагностики міжособистісних відносин, тести стилів прив'язаності та методики оцінки комунікативних патернів подружжя. Я. Шумко зазначає, що для вивчення подружніх відносин дедалі активніше застосовуються міждисциплінарні підходи, що поєднують психологічні та правові методи аналізу (Шумко, 2024, с. 156). Комплексне застосування різних методів дозволяє отримати більш повну картину психологічних характеристик подружніх відносин у різних формах шлюбу.

Серед стандартизованих методик психологічного дослідження подружніх відносин особливе місце посідає тест-опитувальник задоволеності шлюбом В. В. Століна, Т. Л. Романової та Г. П. Бутенко, що дозволяє вимірювати інтегральну суб'єктивну оцінку якості шлюбних відносин. Методика «Рольові очікування і домагання в шлюбі» О. А. Волкової є стандартизованим інструментом для діагностики рольових установок подружжя та виявлення зон неузгодженості між партнерами. Методика Т. Лірі для діагностики міжособистісних відносин та адаптований тест К. Томаса для вивчення стратегій поведінки в конфлікті широко застосовуються у дослідженнях подружніх пар. Поєднання цих методик у рамках єдиної батареї дозволяє отримати комплексну характеристику психологічних особливостей подружньої пари.

Серед ключових теоретичних концепцій, що використовуються для аналізу подружніх відносин, чільне місце посідає транзакційна модель Дж. Готтмана, яка описує чотири деструктивних патерни взаємодії - критику, презирство, захисну поведінку та самоусунення, - що прогнозують розпад шлюбу. Поряд із нею використовується концепція інвестиційної моделі К. Ружбулт, яка пояснює прихильність до відносин через баланс між задоволеністю, якістю альтернатив та обсягом вкладень у стосунки. Н. Мосол у своєму дослідженні психології кохання звертає увагу на те, що романтичні почуття є необхідним, проте недостатнім чинником стабільності тривалих партнерських стосунків (Мосол, 2023, с. 109). Інтеграція різних теоретичних підходів дозволяє більш повно описати психологічні механізми функціонування подружніх пар.

Інвестиційна модель К. Ружбулт, розроблена в рамках теорії соціального обміну, постулює, що рівень прихильності до відносин є функцією трьох змінних: задоволеності від поточних стосунків, якості доступних альтернатив та обсягу інвестицій у відносини - часу, емоцій, ресурсів та спільних спогадів. Ця модель є особливо релевантною для порівняльного вивчення офіційних та цивільних шлюбів, оскільки правовий статус відносин суттєво впливає на характеристики всіх трьох компонентів: офіційний шлюб підвищує вартість виходу з відносин (ускладнює альтернативи) та збільшує обсяг інвестицій через правові зобов'язання. Перевірка передбачень інвестиційної моделі на вибірках цивільних та офіційних пар дозволяє виявити специфічні механізми прихильності в різних формах шлюбу (табл. 1.1.1).

Порівняльна характеристика офіційного та цивільного шлюбу як форм
партнерської взаємодії

Критерій порівняння	Офіційний шлюб	Цивільний шлюб
Правовий статус	Зареєстрований органами РАЦС; регулюється Сімейним кодексом України	Не зареєстрований державою; не породжує автоматичних правових наслідків
Рівень формалізації	Висока: визначені права, обов'язки, майнові відносини	Низька: регулюється лише домовленостями сторін
Психологічна прив'язаність	Часто вища; підкріплена соціальними та правовими зобов'язаннями	Варіативна; залежить від особистісних установок партнерів
Рівень задоволеності шлюбом	Статистично вищий за даними більшості досліджень	Нижчий або порівнянний залежно від тривалості співжиття
Мотивація до вступу	Кохання, соціальні очікування, правова захищеність, народження дітей	Бажання перевірити сумісність, уникнути юридичних обов'язків, свобода
Стабільність відносин	Відносно вища; розірвання потребує офіційної процедури	Нижча; розрив не потребує правового оформлення

Соціальне сприйняття	Нормативно прийнятне у більшості культур	Поступово легітимізується, проте зберігає стигматизацію у консервативному середовищі
Вплив на дітей	Вища правова захищеність дітей; чіткий статус батьків	Потребує окремого юридичного закріплення батьківства

Сучасні трансформації сімейних відносин в Україні відбуваються в умовах соціальних змін, пов'язаних із демократизацією суспільства, розширенням індивідуальних свобод та впливом глобальних культурних тенденцій. Я. Шумко вказує на те, що трансформація інституту сім'ї в сучасних умовах є результатом взаємодії правових, психологічних і соціокультурних чинників (Шумко, 2024, с. 157). В умовах воєнного стану ці процеси набули додаткового виміру: вимушена розлука, стрес, невизначеність майбутнього суттєво впливають на динаміку подружніх відносин та на ставлення громадян до різних форм партнерства. Вивчення цих змін є необхідним для розробки ефективних програм психологічної підтримки сімей.

Воєнний контекст як чинник трансформації подружніх відносин в Україні заслуговує на окрему увагу. Масова вимушена міграція, мобілізація та загроза фізичній безпеці суттєво змінили умови функціонування сімей: частина подружніх пар опинилася в ситуації тривалого роздільного проживання, інші – в умовах хронічного стресу й матеріальної невизначеності. Психологічні дослідження, проведені в умовах збройних конфліктів, фіксують як деструктивний вплив воєнного стресу на якість партнерських стосунків, так і феномен «посттравматичного зростання» пар, що долали труднощі разом. Вивчення впливу воєнного досвіду на динаміку офіційних та цивільних шлюбів в Україні є новою та актуальною проблемою для вітчизняної психологічної науки.

Отже, шлюб і подружні відносини є багатовимірним предметом психологічного дослідження, що охоплює правові, соціальні, емоційні та поведінкові фактори партнерської взаємодії. Офіційний та цивільний шлюб як форми партнерства мають як спільні психологічні характеристики, так і суттєві відмінності, зумовлені насамперед ступенем правової формалізації стосунків та рівнем взаємних зобов'язань партнерів. Систематичне вивчення психологічних особливостей цих двох форм шлюбу є актуальним завданням сучасної психологічної науки та має важливе практичне значення для психологічного консультування, психотерапії та психопрофілактики в сфері сімейних відносин. Порівняльний аналіз психологічних характеристик офіційних та цивільних шлюбів дозволяє систематизувати наявні наукові дані та окреслити перспективи подальшого дослідження цієї проблематики.

1.2. Психологічні особливості та чинники стабільності подружніх відносин в офіційному шлюбі

Психологічна стабільність подружніх відносин в офіційному шлюбі є комплексним феноменом, що визначається взаємодією індивідуально-психологічних характеристик партнерів, якістю міжособистісної комунікації, рівнем задоволеності стосунками та зовнішніми соціальними умовами. У психологічній науці під стабільністю шлюбу розуміють здатність подружньої системи зберігати свою цілісність і функціональність протягом тривалого часу, долаючи кризові ситуації та адаптуючись до змін. Дослідження стабільності офіційного шлюбу мають тривалу наукову традицію і базуються на широкій емпіричній базі, що дозволяє виявляти як загальні закономірності, так і специфічні чинники стійкості подружніх відносин. Вивчення цих чинників є необхідною передумовою для розробки ефективних програм психологічного супроводу подружніх пар.

Стабільність шлюбу як психологічний конструкт необхідно відрізнити від задоволеності шлюбом, хоча ці поняття тісно пов'язані між собою. Стабільність

характеризує об'єктивну тривалість союзу та відсутність розлучення, тоді як задоволеність відображає суб'єктивне ставлення партнерів до якості своїх стосунків. Пара може демонструвати відносну стабільність при низькому рівні задоволеності (так звані «порожні оболонки» шлюбу), і навпаки, стосунки можуть характеризуватися високою взаємною задоволеністю, але бути нестабільними через зовнішні чинники. Розрізнення цих двох вимірів є методологічно важливим для адекватного аналізу чинників подружнього благополуччя.

Задоволеність шлюбом є одним із ключових предикторів стабільності подружніх відносин і водночас узагальненим показником їх якості. У психологічній науці задоволеність шлюбом визначається як суб'єктивна оцінка партнером якості своїх стосунків, що відображає ступінь відповідності реальних відносин очікуванням та потребам особистості. В. Столін, Т. Романова та Г. Бутенко в розробленому ними тест-опитувальнику виходять із розуміння задоволеності шлюбом як інтегральної оцінки, що включає різні сторони подружнього спілкування та взаємодії. Дослідження Дж. Абреу-Афонсо та колег показали, що задоволеність стосунками є динамічним показником, який змінюється протягом шлюбного циклу й зазнає впливу різних факторів (Abreu-Afonso et al., 2022, p. 710).

Динаміка задоволеності шлюбом впродовж подружнього циклу має характерну форму U-подібної кривої, зафіксовану в численних поздовжніх дослідженнях. Найвищий рівень задоволеності спостерігається на початку шлюбу та поступово знижується протягом перших років спільного проживання – особливо помітно після народження першої дитини. У середині подружнього циклу рівень задоволеності стабілізується або продовжує знижуватися, а після того, як діти виростають і залишають батьківський дім, часто спостерігається повторне підвищення. Ця закономірність свідчить про те, що задоволеність шлюбом значною мірою визначається не лише характеристиками пари, а й стадією сімейного циклу та пов'язаними з нею ситуативними чинниками.

Комунікативна компетентність подружжя розглядається сучасними дослідниками як один із найбільш потужних чинників стабільності офіційного шлюбу. Здатність партнерів до відкритого, емпатичного та конструктивного

спілкування забезпечує вирішення конфліктів, узгодження рольових очікувань та підтримку емоційної близькості. В. В. Горденко у своєму дослідженні встановила значущий позитивний зв'язок між комунікативними вміннями подружжя та рівнем задоволеності шлюбом (Горденко, 2025, с. 34). Деструктивні комунікативні патерни, що описані в моделі Готтмана, - зокрема критика особистості партнера, презирство, захисна поведінка та уникнення контакту – є надійними предикторами розпаду шлюбу незалежно від тривалості стосунків (табл. 1.2.1).

Таблиця 1.2.1

Психологічні чинники стабільності офіційного шлюбу

№	Чинник	Психологічний зміст	Вплив на стабільність
1	Задоволеність шлюбом	Суб'єктивна оцінка якості відносин; динаміка за U-подібною кривою впродовж подружнього циклу	+ ключовий предиктор
2	Комунікативна компетентність	Відкрите, емпатичне, конструктивне спілкування; здатність до метакомунікування; профілактика деструктивних патернів (критика, презирство, уникнення)	+ потужний чинник
3	Узгодженість рольових очікувань	Відповідність уявлень про обов'язки партнерів; розподіл домашніх обов'язків; узгодженість декларованих і реальних ролей	+ суттєвий чинник
4	Стиль прив'язаності	Надійний стиль — відкритість і підтримка; тривожний — ревності, контроль; уникаючий — дистанціювання; динаміка «переслідування-дистанціювання»	± залежить від типу

5	Сексуальна задоволеність	Інтимна близькість як емоційне зближення; двосторонній зв'язок із загальним задоволенням шлюбом; різний вплив для чоловіків і жінок	+ важливий чинник
6	Фінансова взаємодія	Узгодженість фінансових цінностей; спільне управління бюджетом; відкрите обговорення грошових питань	+ опосередкований вплив
7	Спільна система цінностей	Ціннісна конгруентність (релігія, виховання дітей, гендерні погляди); динамічний параметр, що змінюється впродовж шлюбу	+ ключовий довгостроковий
8	Стратегії вирішення конфліктів	Конструктивний стиль (співробітництво, компроміс); здатність до «відновлення» після конфлікту; коефіцієнт позитивних/негативних взаємодій 5:1	+ надійний предиктор
9	Психологічний клімат сім'ї	Взаємоповага, довіра, відкритість; баланс позитивних і негативних взаємодій; вплив на соціалізацію дітей	+ інтегральний показник
10	Особистісні характеристики	Нейротизм — предиктор незадоволеності; сумлінність і доброзичливість — ресурс взаємодії; психологічна зрілість особистості	– нейротизм; + зрілість
11	Соціальна підтримка	Підтримка з боку родини та друзів; зниження стресу в кризових ситуаціях; ризик надмірного втручання батьківської сім'ї	± залежить від рівня

Здатність подружжя до конструктивного метакомунікування - тобто до обговорення самого процесу спілкування та виявлення і корекції деструктивних патернів - є одним із ключових маркерів психологічної зрілості партнерських стосунків. Пари, які здатні відкрито говорити про те, як вони спілкуються, і узгоджувати правила взаємодії, демонструють значно вищу стійкість у ситуаціях конфлікту та стресу. Розвиток цієї здатності є одним із ключових завдань подружньої терапії. Водночас дослідження показують, що навчання комунікативним навичкам у профілактичному форматі - до виникнення серйозних проблем у стосунках - є значно ефективнішим, ніж терапевтичне втручання на стадії глибокої кризи.

Рольові очікування та їх узгодженість між партнерами є суттєвим чинником стабільності офіційного шлюбу. Рольові очікування в шлюбі - це уявлення кожного з партнерів про обов'язки та поведінку свою та чоловіка/дружини в різних сферах сімейного життя: побут, виховання дітей, матеріальне забезпечення, дозвілля та ін. Н. Уманець зафіксувала, що трансформація рольової структури сучасної української сім'ї відбувається нерівномірно, і рольові суперечності між партнерами залишаються поширеним джерелом подружніх конфліктів (Уманець, 2022, с. 202). Методика «Рольові очікування і домагання в шлюбі» О. Волкової дозволяє діагностувати ступінь узгодженості рольових установок подружжя та прогнозувати зони потенційних конфліктів.

Розподіл домашніх обов'язків є однією з найбільш конфліктогенних сфер рольової взаємодії в сучасних шлюбах. Дослідження фіксують стійку тенденцію до нерівного розподілу домашньої праці між партнерами навіть у парах, які декларують рівноправні погляди на гендерні ролі. Жінки в офіційних шлюбах в середньому виконують значно більший обсяг домашньої роботи і здійснюють більшу частку емоційної роботи в стосунках порівняно з чоловіками, що нерідко стає джерелом хронічного незадоволення та відчуття несправедливості. Узгодженість між задекларованими поглядами на розподіл ролей і реальною практикою подружньої взаємодії є важливим показником якості шлюбних відносин.

Стиль прив'язаності є фундаментальним чинником, що визначає характер міжособистісної взаємодії в офіційному шлюбі. Відповідно до теорії прив'язаності, надійний стиль забезпечує партнерам здатність до відкритого вираження емоцій, конструктивного вирішення конфліктів та взаємної підтримки в стресових ситуаціях. Тривожний стиль прив'язаності пов'язаний із підвищеною чутливістю до відкидання та залежністю від підтвердження прихильності партнера, що може призводити до надмірної ревності та контролюючої поведінки. О. В. Петяк у своєму дослідженні виявив зв'язок між стилем прив'язаності та виявами ревності у подружніх парах, показавши, що ненадійна прив'язаність є предиктором деструктивної поведінки в конфліктних ситуаціях (Петяк, 2019).

Поєднання стилів прив'язаності в парі є окремим фактором, що суттєво впливає на якість подружньої взаємодії. Пари, в яких обидва партнери мають надійний стиль прив'язаності, демонструють найвищий рівень задоволеності та стабільності відносин. Проблемним є поєднання тривожного і уникаючого стилів, яке породжує так звану «динаміку переслідування-дистанціювання»: тривожний партнер прагне до зближення, тоді як уникаючий відступає, що запускає самопідтримувальний цикл ескалації дистресу в обох. Розпізнавання та корекція цієї динаміки є одним із ключових завдань подружньої терапії, що базується на теорії прив'язаності.

Сексуальна задоволеність партнерів є важливим, хоча нерідко недооціненим чинником стабільності подружніх відносин. Інтимна близькість у шлюбі виконує функцію емоційного зближення партнерів, підтримки відчуття взаємної прив'язаності та задоволення базових біологічних потреб. Дослідження В. Відер та колег встановили позитивний зв'язок між рівнем інтимності у відносинах та задоволеністю шлюбом як у чоловіків, так і у жінок (Wider et al., 2025, p. 5). Зниження сексуальної активності в шлюбі є поширеним явищем на більш пізніх стадіях подружнього циклу і може бути як симптомом, так і додатковим чинником погіршення якості шлюбних відносин.

Якість сексуального життя подружжя є динамічним показником, що змінюється впродовж шлюбного циклу і знаходиться в складному двосторонньому зв'язку із загальним рівнем задоволеності відносинами. Дослідження показують,

що сексуальна задоволеність більшою мірою впливає на загальну задоволеність шлюбом у чоловіків, тоді як для жінок якість несексуальної емоційної взаємодії є більш значущим предиктором загального благополуччя у відносинах. Водночас емоційна близькість та сексуальна задоволеність є взаємно підсилювальними компонентами якості шлюбних відносин, і погіршення одного з них нерідко призводить до погіршення іншого. Врахування сексуального виміру є необхідним для повноцінного розуміння психологічних чинників стабільності подружніх відносин.

Фінансова взаємодія та матеріальна задоволеність є чинниками, які опосередковано, але суттєво впливають на психологічний клімат офіційного шлюбу. Матеріальні суперечності є одними з найбільш поширених причин подружніх конфліктів і нерідко виступають маскою для глибших психологічних проблем у відносинах. А. В. Гончарова та Д. В. Мурач зазначають, що покращення матеріального становища сімей є одним із чинників зміцнення інституту сім'ї в Україні (Гончарова & Мурач, 2021, с. 9). Узгодженість фінансових цінностей і стратегій між партнерами, спільне управління бюджетом та відсутність прихованих фінансових зобов'язань позитивно корелюють із задоволеністю шлюбом.

Управління сімейними фінансами є однією зі сфер, де рольові очікування та реальна поведінка партнерів можуть суттєво розходитися. Дослідження показують, що подружжя часто уникає відкритих розмов про гроші, що з часом призводить до накопичення взаємних претензій та відчуття несправедливого розподілу фінансових обов'язків. Розходження у фінансових цінностях між партнерами - схильності до заощаджень або витрат, стратегіях управління ризиком, пріоритетах у витратах - є одним із найбільш потужних довгострокових предикторів подружнього дистресу. Здатність до відкритого та конструктивного обговорення фінансових питань є маркером загальної комунікативної зрілості пари.

Спільна система цінностей і цілей є одним із ключових чинників довготривалої стабільності подружніх відносин. Схожість партнерів у базових ціннісних орієнтаціях - релігійних переконаннях, поглядах на виховання дітей, на соціальне партнерство та взаємну підтримку - забезпечує основу для ефективної

взаємодії в різних сферах сімейного життя. Н. І. Тавровецька та В. В. Кравців у своєму дослідженні уявлень молоді про кохання показали, що духовна близькість між партнерами є важливим виміром романтичних стосунків (Тавровецька & Кравців, 2019, с. 36). З. Саеді встановив, що ставлення партнерів до гендерних ролей є значущим предиктором задоволеності шлюбом, причому узгоджена система гендерних поглядів корелює з вищою якістю стосунків (Saeedi, 2024, р. 35).

Ціннісна конгруентність між партнерами є не статичним, а динамічним параметром відносин: система цінностей кожного з партнерів розвивається впродовж спільного життя, і пари можуть як зближуватися, так і розходитися у своїх ціннісних орієнтаціях. Здатність подружжя до гнучкого перегляду спільних цілей і адаптації ціннісних пріоритетів у відповідь на нові обставини є важливим ресурсом довготривалої стабільності шлюбу. Водночас зближення у цінностях не є гарантією відсутності конфліктів: пари зі схожими цінностями також можуть мати суттєво різні стратегії їх реалізації, що стає джерелом суперечностей у повсякденній взаємодії.

Динаміка шлюбного задоволення є нерівномірною і змінюється протягом різних стадій подружнього циклу. Перша стадія - медового місяця - характеризується високим рівнем романтичного кохання та задоволеності відносинами, яка поступово знижується після кількох років спільного проживання. Т. П. Святогор у своєму дослідженні встановила, що психологічні чинники задоволеності шлюбом суттєво відрізняються на різних етапах подружнього життя, і провідна роль одних чинників може поступати місцем іншим із часом (Святогор, 2023, с. 24). Пара проходить через кризи, пов'язані з народженням дітей, зміною соціального статусу та вікові кризи самих партнерів, і здатність пройти ці кризи без розпаду союзу є показником його психологічної стійкості.

Кризи подружнього розвитку є нормативним компонентом динаміки шлюбу, а не свідченням його патології. Дослідники виокремлюють нормативні - пов'язані з передбачуваними стадіями сімейного циклу - та ненормативні - зумовлені непередбачуваними подіями, такими як хвороба, втрата роботи або зрада - кризи подружніх відносин. Здатність пари до ефективного проходження нормативних криз є важливим предиктором її реагування на ненормативні стреси. Пари, які

виробили ефективні стратегії спільного вирішення проблем та накопичили позитивний досвід подолання труднощів, виявляються значно стійкішими у ситуаціях непередбачуваних криз.

Психологічний клімат сім'ї, що характеризує загальну емоційну атмосферу в родині, є інтегральним показником якості подружніх відносин в офіційному шлюбі. Позитивний психологічний клімат передбачає взаємоповагу, довіру, відкритість, взаємну підтримку та переважання позитивних емоцій у спілкуванні між членами сім'ї. К. В. Дубич підкреслює, що психологічний клімат сім'ї безпосередньо впливає на соціалізацію дітей і є показником соціального благополуччя сімейної одиниці (Дубич, 2022, с. 5). Несприятливий психологічний клімат, що характеризується хронічними конфліктами, емоційною відстороненістю та взаємними звинуваченнями, є предиктором низького рівня задоволеності шлюбом і підвищеного ризику його розірвання.

Дж. Готтман у своїй концепції «емоційного банківського рахунку» описує накопичення позитивних і негативних досвідів у відносинах як баланс, що визначає психологічний клімат пари. Для збереження стабільного позитивного клімату необхідно, щоб на кожен негативний обмін між партнерами припадало не менше п'яти позитивних взаємодій - цей коефіцієнт 5:1 є одним із найвідоміших емпіричних узагальнень у психології шлюбу. Формування звичних патернів позитивної взаємодії - спільний гумор, взаємні прояви вдячності та поваги, цікавість до внутрішнього світу партнера - є важливим ресурсом підтримання сприятливого психологічного клімату навіть у складні перехідні стадії шлюбного циклу.

Стратегії поведінки подружжя у конфліктних ситуаціях відіграють важливу роль у підтримці стабільності офіційного шлюбу. Дослідження показують, що конструктивне вирішення конфліктів, яке передбачає активне слухання, пошук компромісу та здатність до взаємних поступок, значно підвищує рівень задоволеності шлюбом та знижує ризик його розпаду. Н. Гришина в адаптованому тесті К. Томаса виокремлює п'ять основних стилів поведінки в конфлікті: суперництво, пристосування, ухилення, співробітництво та компроміс, - кожен з яких по-різному впливає на якість подружньої взаємодії. Переважання стилів

суперництва та ухилення у подружжя є надійним предиктором хронічної незадоволеності шлюбом і зниження рівня близькості між партнерами.

Готтман у своїх дослідженнях виявив, що не сам факт наявності конфліктів, а спосіб їх вирішення є ключовим предиктором стабільності шлюбу. Пари, які «добре сваряться» - тобто дотримуються певних неписаних правил у конфлікті, не переходять до особистих образ і зберігають здатність до відновлення контакту після суперечки, - можуть зберігати стабільні та задоволені стосунки навіть при частих конфліктах. Здатність до «відновлення» після конфлікту - примирення, вибачень та переключення на конструктивне вирішення проблеми - є одним із найважливіших навичок, що відрізняють функціональні подружні пари від дисфункціональних.

Особистісні характеристики подружжя суттєво впливають на їхню здатність будувати стабільні відносини в офіційному шлюбі. Зокрема, рівень нейротизму, що характеризується схильністю до негативних емоційних переживань та нестабільністю емоційного стану, є одним із найбільш надійних предикторів низького рівня задоволеності шлюбом і ризику його розірвання. М. Мельничук та М. Рева у своєму дослідженні гендерно-рольових уявлень юнацтва показали, що особистісні установки формуються ще до вступу в шлюб і суттєво визначають характер подружньої взаємодії (Мельничук & Рева, 2023, с. 65). Поряд із нейротизмом, риси сумлінності та доброзичливості позитивно пов'язані зі здатністю до конструктивної взаємодії у шлюбі.

Психологічна зрілість особистості як узагальнена характеристика рівня особистісного розвитку є важливим ресурсом стабільних подружніх відносин. Зріла особистість характеризується здатністю до відповідальності за власні вчинки, толерантністю до невизначеності, реалістичним ставленням до партнера без ідеалізації чи знецінення, здатністю відкладати задоволення та підпорядковувати миттєві імпульси довгостроковим цілям. Ці характеристики є необхідними умовами для побудови зрілих партнерських стосунків, що ґрунтуються на взаємній повазі та відповідальності. Дослідження показують, що рівень особистісної зрілості є предиктором як вибору форми шлюбу, так і якості стосунків у ньому.

Соціальна підтримка з боку родини та друзів є зовнішнім чинником, що впливає на стабільність офіційного шлюбу. Наявність розгалуженої мережі соціальної підтримки допомагає подружжю долати кризові ситуації, знижує рівень стресу та забезпечує додаткові ресурси для підтримки якісних відносин. К. В. Васюк у своєму дослідженні готовності молоді до романтичних стосунків підкреслює, що соціальне середовище формує очікування від шлюбу ще на доподружньому етапі (Васюк, 2023, с. 105). Водночас надмірне втручання батьківської сім'ї у справи подружньої пари може, навпаки, негативно позначатися на якості відносин.

Дослідження чинників розлучення, яке є протилежністю стабільності шлюбу, дозволяє краще зрозуміти механізми підтримки подружніх відносин. Р. К. Релі та М. М. Свіні, аналізуючи тенденції розлучення та повторного вступу в партнерство, зафіксували, що нестабільність першого шлюбу часто пов'язана із характером добрачного співжиття та рівнем зобов'язань партнерів (Raley & Sweeney, 2020, р. 85). Д. Дорошук у своєму дослідженні психологічної дистанції між партнерами у сім'ях із шлюборозлучними намірами показав, що наростання психологічної дистанції є одним із ключових симптомів кризи подружніх відносин (Дорошук, 2025, с. 36). Розуміння ранніх ознак дестабілізації шлюбу є важливим для своєчасної психологічної інтервенції.

Таким чином, стабільність офіційного шлюбу забезпечується комплексом взаємопов'язаних психологічних чинників, серед яких провідну роль відіграють задоволеність відносинами, якість комунікації, узгодженість ролевих очікувань, відповідний стиль прив'язаності та конструктивні стратегії вирішення конфліктів. Ці чинники не є незалежними, а утворюють взаємопов'язану систему, в якій зміна одного елемента впливає на всю структуру подружньої взаємодії. Психологічне вивчення цих чинників є необхідною передумовою для розробки ефективних програм психологічного супроводу подружніх пар в офіційному шлюбі, спрямованих на підвищення якості відносин та профілактику їх розпаду.

1.3. Специфіка міжособистісних взаємин у цивільному шлюбі та проблема їх психологічного вивчення

Цивільний шлюб як форма партнерської взаємодії являє собою відносно нову для психологічної науки проблему, що активно досліджується переважно з 1990-х років у зв'язку зі значним зростанням поширеності незареєстрованих союзів у більшості країн світу. Під цивільним шлюбом у психологічному контексті розуміють добровільний союз двох дорослих осіб, що спільно проживають і ведуть сімейне господарство без офіційної реєстрації своїх відносин. М. В. Усік у своєму дослідженні психологічних особливостей міжособистісних стосунків у цивільному шлюбі підкреслює, що незареєстроване партнерство є самостійним видом інтимних відносин з унікальними психологічними характеристиками (Усік, 2025, с. 12). Зростання кількості цивільних шлюбів в Україні та у світі робить їх вивчення нагальним завданням психологічної науки.

Академічний інтерес до вивчення цивільних шлюбів значно зріс із другої половини ХХ століття, коли соціологи зафіксували стрімке поширення незареєстрованих союзів у скандинавських країнах, а згодом - у всьому Північно-Атлантичному регіоні. Перші психологічні дослідження цивільних шлюбів були переважно порівняльними і ставили за мету визначити, чи відрізняється якість відносин у незареєстрованих парах від якості відносин в офіційних шлюбах. Поступово дослідники відійшли від суто компаративного підходу і почали вивчати цивільний шлюб як самостійне психологічне явище з власними характеристиками, динамікою та закономірностями. Такий підхід дозволяє виявити специфічні психологічні особливості незареєстрованих союзів, які не зводяться до відмінностей від офіційного шлюбу.

Специфіка цивільного шлюбу як предмета психологічного дослідження визначається, насамперед, відсутністю правового закріплення відносин та пов'язаною з цим неформальністю взаємних зобов'язань партнерів. Відсутність юридичних бар'єрів для виходу із союзу створює особливий психологічний контекст, в якому партнери постійно зберігають певну ступінь автономії та добровільності участі у стосунках. С. Стенлі та Г. Роадс зазначають, що цей стан

невизначеності може як позитивно впливати на відносини, забезпечуючи відчуття свободи, так і негативно — породжуючи тривогу та нестабільність (Stanley & Rhoades, 2023). Психологічна амбівалентність, притаманна цивільному шлюбу, є його ключовою відмінною рисою порівняно з офіційними подружніми відносинами.

Феномен «інерції спільного проживання», описаний С. Стенлі та колегами, є одним із найважливіших психологічних механізмів, специфічних для цивільного шлюбу. Суть цього феномену полягає в тому, що партнери, які починають жити разом, поступово накопичують спільні активи, соціальні зобов'язання та взаємні залежності, що ускладнює розрив навіть у разі незадоволеності відносинами. Таким чином, пара може перейти від спільного проживання до офіційного шлюбу не стільки через свідомий вибір, скільки через накопичену інерцію та відчуття, що «шлях назад» є надто складним. Дослідження показують, що пари, які одружилися внаслідок інерції, а не свідомого рішення, демонструють нижчий рівень задоволеності та вищу нестабільність шлюбу.

Проблема психологічного вивчення цивільного шлюбу ускладнюється його гетерогенністю: під єдиним терміном об'єднуються принципово різні типи незареєстрованих союзів. До цивільного шлюбу відносять пробне співжиття до офіційного одруження, свідоме рішення жити разом без оформлення шлюбу, відстрочений шлюб у зв'язку з фінансовими труднощами та стосунки, в яких партнери взагалі не розглядають можливість офіційного оформлення. С. Саслер та Е. Дж. Міллер встановили, що зміст та значення цивільного шлюбу суттєво варіюються залежно від стадії розвитку відносин та особистісних установок партнерів (Sassler & Miller, 2023, p. 372). Ця гетерогенність ускладнює порівняння результатів різних досліджень і вимагає детальнішої операціоналізації понять у кожному конкретному дослідженні (табл. 1.3.1).

Порівняльна характеристика офіційного та цивільного шлюбу

Параметр	Офіційний шлюб	Цивільний шлюб
Правовий статус	Зареєстрований союз із чіткими юридичними правами та обов'язками	Незареєстрований союз; відсутні автоматичні правові механізми захисту
Рівень зобов'язань	Підкріплений правовими механізмами; вищий середній рівень зобов'язань	Спирається виключно на особистісний вибір; висока варіативність між парами (Фурстенберг)
Стабільність	Вища стабільність за даними більшості досліджень	Нижча стабільність (Форан та ін.); обумовлена частково «гіпотезою відбору»
Рольова структура	Більш чіткі нормативні ролі та очікування	Більша варіативність і рольова невизначеність; частіше рівний розподіл домашніх обов'язків (Уманець)
Мотивація вступу	Свідоме рішення про офіційне оформлення; підтверджений намір	Гетерогенна: пробне співжиття, практичні міркування, уникнення зобов'язань (Саслер, Міллер)
Феномен інерції	Бар'єри для виходу підтримують стабільність	«Інерція спільного проживання» — накопичення зобов'язань без свідомого рішення (Стенлі, Роадс)
Асиметрія очікувань	Обидва партнери мають однаковий правовий статус	Часта асиметрія: один сприймає союз як тимчасовий, інший — як постійний

Психічне здоров'я	Вища користь порівняно з цивільним шлюбом та самотністю	Помітно вища порівняно з самотнім проживанням, але нижча ніж в офіційному шлюбі (Юхансен)
Батьківство	Автоматична правова прив'язка дитини до батька; менше поведінкових проблем у дітей	Вимагає додаткових юридичних дій; діти дещо частіше виявляють поведінкові проблеми (Форан та ін.)
Соціальне сприйняття	Нормативно схвалювана форма союзу в більшості культур	Стигматизація в консервативних середовищах; менша стигматизація у великих містах (Адамова, Тодошак)
Вивченість у науці	Тривала наукова традиція; широка емпірична база	Відносно новий напрям, особливо у вітчизняній науці; методологічні труднощі (Усік; Драч)

Диференціація типів цивільного шлюбу за критерієм наміру є методологічно продуктивним підходом, що дозволяє більш точно вивчати психологічні характеристики незареєстрованих союзів. Пари, в яких обидва партнери розглядають спільне проживання як тимчасовий етап перед офіційним шлюбом, суттєво відрізняються від пар, де один або обидва партнери свідомо відмовляються від офіційного оформлення, або від пар, де намір щодо майбутнього союзу є невизначеним. Психологічні характеристики, рівень задоволеності та стабільність відносин суттєво різняться залежно від типу цивільного шлюбу. Ігнорування цих відмінностей при дизайні дослідження може призводити до суперечливих або некоректних висновків.

Мотивація вступу до цивільного шлюбу є важливим психологічним чинником, що визначає характер та якість відносин у ньому. Дослідження виявляють кілька основних мотиваційних типів: перевірка сумісності перед офіційним одруженням, практичні міркування (спільний бюджет, зручність), небажання брати на себе юридичні зобов'язання, ідеологічне заперечення інституту

офіційного шлюбу та відсутність готовності до серйозних зобов'язань. Т. Гаврикова у своєму дослідженні підкреслює, що мотивація до вступу в шлюб у студентської молоді є багатокомпонентною і суттєво відрізняється залежно від типу шлюбу (Гаврикова, 2025, с. 148). Мотивація, заснована на уникненні зобов'язань, є предиктором нижчої якості та стабільності цивільних відносин порівняно з мотивацією, заснованою на перевірці сумісності.

Рівень зобов'язань у цивільному шлюбі є принциповим психологічним параметром, що відрізняє незареєстровані союзи від офіційних. Зобов'язання в партнерських відносинах можна розглядати як суб'єктивне відчуття прихильності до партнера та намір зберегти відносини незалежно від поточних труднощів. У цивільному шлюбі, на відміну від офіційного, зобов'язання не підкріплені правовими механізмами і спираються виключно на внутрішній вибір та особистісні цінності партнерів. Н. Фурстенберг зауважує, що слабкіші інституційні зв'язки в незареєстрованих союзах зумовлюють вищу варіативність рівня зобов'язань між парами, що перебувають у цивільному шлюбі (Furstenberg, 2020, p. 368).

Асиметрія рівня зобов'язань між партнерами у цивільному шлюбі є особливо важливою проблемою, що не має прямого аналога в офіційних шлюбах. У незареєстрованих союзах нерідко спостерігається ситуація, коли один партнер сприймає спільне проживання як перехідний етап перед офіційним одруженням, тоді як інший - як самодостатню форму партнерства. Ця асиметрія у намірах і очікуваннях є потужним джерелом незадоволеності та конфліктів у цивільному шлюбі. Виявлення та відкрите обговорення цієї асиметрії є важливою умовою для конструктивного розвитку відносин і запобігання деструктивним наслідкам невизначеності.

Стабільність цивільних шлюбів є нижчою порівняно з офіційними, за даними більшості досліджень, хоча ця закономірність не є абсолютною. Г. М. Форан та колеги у своєму масштабному десятирічному дослідженні виявили, що пари, що розпочали відносини як цивільні, демонструють нижчу стабільність і гірше психічне здоров'я дітей порівняно з одруженими парами навіть після контролю за початковими характеристиками (Foran et al., 2022, p. 8). Проте Зд. Му у дослідженні китайських пар виявив, що вплив добрачного співжиття на стабільність шлюбу

суттєво опосередкується культурними нормами та установками щодо цивільного партнерства (Ми, 2024). Таким чином, висновки про нижчу стабільність цивільних шлюбів потребують врахування соціокультурного контексту.

Так звана «гіпотеза відбору» пропонує альтернативне пояснення нижчої стабільності цивільних шлюбів: пари, які обирають незареєстроване партнерство, з самого початку відрізняються певними психологічними та демографічними характеристиками - нижчим рівнем релігійності, більшою схильністю до ризику, меншою орієнтацією на сімейні цінності, - що саме по собі є чинником ризику для нестабільності. Відповідно до цього погляду, нижча стабільність цивільних шлюбів є не наслідком форми відносин, а результатом характеристик людей, які обирають цю форму. Розмежування між ефектом відбору та ефектом досвіду цивільного шлюбу є одним із ключових методологічних завдань у цій галузі досліджень.

Емоційна близькість та якість міжособистісних відносин у цивільному шлюбі є предметом активних наукових дискусій. Частина дослідників стверджує, що незареєстровані союзи можуть характеризуватися такою ж або навіть більшою емоційною близькістю порівняно з офіційними шлюбами, оскільки партнери обирають залишатися разом виключно за власним бажанням, без правового тиску. Інші дослідники вказують на те, що відсутність формальних зобов'язань знижує рівень психологічної безпеки та взаємної довіри. К. М. Юхансен у лонгітюдному норвезькому дослідженні виявив, що користь для психічного здоров'я від цивільного шлюбу є нижчою порівняно з офіційним, проте все ж помітно вищою порівняно з самотнім проживанням (Johansen, 2022). Ці суперечливі дані свідчать про те, що якість цивільного шлюбу значною мірою залежить від індивідуальних характеристик пари.

Рольові відносини у цивільному шлюбі характеризуються меншою чіткістю та більшою варіативністю порівняно з офіційними шлюбами. Відсутність нормативних приписів щодо ролей та обов'язків партнерів у незареєстрованому союзі, з одного боку, надає більшу свободу в конструюванні рольової структури відносин, а з іншого - може призводити до рольової невизначеності та конфліктів. Н. Уманець вказує на те, що трансформація рольової структури сімей у сучасній Україні відбувається незалежно від форми шлюбу, проте в цивільних шлюбах цей

процес є більш вираженим (Уманець, 2022, с. 204). Дослідження показують, що жінки в цивільному шлюбі частіше зберігають більш рівний розподіл домашніх обов'язків порівняно з офіційно одруженими жінками.

Вплив соціального середовища на цивільний шлюб є суттєво відмінним від його впливу на офіційні шлюбні відносини. Соціальне несхвалення незареєстрованих союзів, характерне для консервативних середовищ, може негативно позначатися на психологічному самопочутті партнерів та знижувати їхню задоволеність відносинами. О. С. Адамова та О. О. Тодошак зауважують, що ставлення молоді до цивільного шлюбу є суперечливим і відображає поєднання традиційних і модерних ціннісних орієнтацій у сучасному українському суспільстві (Адамова & Тодошак, 2024, с. 38). У великих містах соціальне сприйняття цивільного шлюбу є значно менш стигматизованим порівняно з сільськими районами, що суттєво впливає на досвід партнерів у незареєстрованих союзах.

Батьківство та виховання дітей у цивільному шлюбі є окремою проблемою, яка має як правовий, так і психологічний вимір. Відсутність автоматичної правової прив'язки дитини до батька в незареєстрованому союзі вимагає додаткових юридичних дій для закріплення батьківства, що може ускладнювати взаємодію між членами сім'ї. Закон України «Про охорону дитинства» встановлює захист прав дітей незалежно від форми шлюбу батьків, проте практична реалізація цих прав у цивільних шлюбах є складнішою (Закон України «Про охорону дитинства», 2001). Г. М. Форан та колеги встановили, що діти з сімей, де батьки перебувають у цивільному шлюбі, дещо частіше демонструють поведінкові проблеми порівняно з дітьми з офіційних шлюбів, проте цей ефект зменшується при контролі за соціально-економічними чинниками (Foran et al., 2022, p. 11).

Психологічна вразливість до домашнього насильства у цивільних шлюбах є значущою темою в контексті психологічного вивчення незареєстрованих союзів. Дослідження показують, що пари в цивільному шлюбі є більш вразливими до певних форм насильства порівняно з офіційно одруженими парами, хоча механізми цього зв'язку є складними та багатофакторними. Т. О. Перцева та колеги підкреслюють, що домашнє насильство є серйозною соціальною та психологічною

проблемою, яка проявляється в різних формах та зачіпає сім'ї незалежно від форми шлюбу (Перцева та ін., 2021, с. 45). Правові механізми захисту від домашнього насильства в Україні поширюються на всіх членів сім'ї незалежно від того, чи є їхній шлюб зареєстрованим.

Дослідження перетворення цивільних шлюбів в офіційні є важливим для розуміння динаміки незареєстрованих союзів. Дані свідчать, що значна частина цивільних шлюбів з часом або переростає в офіційні, або розпадається, тоді як менша частина зберігається як тривале незареєстроване партнерство. С. Саслер та Е. Дж. Міллер встановили, що сприйняття цивільного шлюбу змінюється в процесі розвитку відносин і те, що починалося як тимчасовий захід, нерідко набуває постійного характеру (Sassler & Miller, 2023, p. 375). Перехід від цивільного до офіційного шлюбу пов'язаний із позитивними змінами в психологічних характеристиках відносин, зокрема підвищенням рівня задоволеності та зміцненням взаємних зобов'язань.

Проблема психологічного вивчення цивільного шлюбу у вітчизняній науці є недостатньо розробленою порівняно із зарубіжними дослідженнями, що пояснюється як відносно пізнім поширенням незареєстрованих союзів в Україні, так і методологічними труднощами у формуванні репрезентативних вибірок. Н. І. Драч підкреслює, що правове регулювання фактичних шлюбних відносин залишається недосконалим, а питання психологічного вивчення цих союзів є відносно новим у вітчизняній науці (Драч, 2025).

Перспективним напрямом розвитку вітчизняних досліджень цивільного шлюбу є формування реєстрів або когорт для лонгітюдного спостереження за незареєстрованими парами - аналогічно до того, як це здійснено в скандинавських країнах з розвиненою системою адміністративних реєстрів. Такий підхід дозволив би отримати надійні дані про динаміку цивільних шлюбів і визначити чинники, що зумовлюють їх трансформацію або розпад. Додатковим методологічним ресурсом є застосування якісних дослідницьких методів - глибинних інтерв'ю та фокус-груп, - що дозволяють виявити суб'єктивні смисли та переживання, пов'язані з досвідом незареєстрованого партнерства в конкретному соціокультурному контексті.

Таким чином, специфіка міжособистісних взаємин у цивільному шлюбі визначається відсутністю правового закріплення союзу, варіативністю рівня зобов'язань, гетерогенністю мотивації вступу до незареєстрованого партнерства та нижчою нормативною визначеністю рольових очікувань. Психологічне вивчення цього феномену є відносно новим напрямом у вітчизняній науці, що потребує розробки спеціалізованого методологічного інструментарію та врахування соціокультурного контексту. Вивчення відмінностей між цивільними та офіційними шлюбами в психологічному аспекті становить наукову та практичну цінність для розробки диференційованих підходів до психологічного консультування та супроводу пар із різними формами партнерської організації.

Висновки до першого розділу

У результаті теоретичного аналізу та систематизації наукових підходів до проблеми психологічної специфіки подружніх відносин в офіційних та цивільних шлюбах було:

1. Визначено, що подружні відносини у сучасному психологічному дискурсі розглядаються як інтегральна система емоційних, ціннісних, мотиваційних та поведінкових зв'язків між партнерами, яка формується в процесі тривалого спільного життя й забезпечує задоволення базових потреб особистості у близькості, підтримці, безпеці та самореалізації. Офіційний (зареєстрований) та цивільний (незареєстрований) шлюб постають не лише двома юридично різними формами партнерства, а й двома відмінними психологічними моделями конструювання сімейної ідентичності, організації спільного побуту та розподілу відповідальності. Показано, що офіційний шлюб зазвичай пов'язаний із вищим рівнем нормативної визначеності, соціальної легітимності та формалізованих зобов'язань, тоді як цивільний шлюб характеризується більшою гнучкістю, варіативністю сценаріїв та акцентом на автономії партнерів.

2. Узагальнено провідні теоретичні підходи до вивчення подружніх відносин і задоволеності шлюбом. У рамках структурно-функціонального підходу шлюб

розглядається як соціальний інститут, покликаний забезпечувати виконання базових функцій сім'ї та підтримувати соціальну стабільність, а якість подружніх відносин пов'язується з ефективністю реалізації цих функцій. Гуманістичний та екзистенційний підходи трактують шлюб як простір особистісного зростання, самореалізації та діалогу «Я – Ти», у якому провідне значення мають автентичність, прийняття та відповідальність партнерів одне за одного. Когнітивно-біхевіористичний підхід акцентує увагу на ролі індивідуальних переконань, очікувань і патернів спілкування, підкреслюючи, що стабільність і задоволеність шлюбом значною мірою залежать від того, як партнери інтерпретують поведінку одне одного, регулюють конфлікти та підкріплюють бажані форми взаємодії.

3. Теоретично обґрунтовано структуру подружніх відносин як багатовимірною психологічного конструкту, до якого входять емоційний, когнітивно-ціннісний, поведінковий та рольово-нормативний компоненти. Емоційний компонент відображає рівень емоційної близькості, довіри, емпатії та почуття підтримки між партнерами. Когнітивно-ціннісний компонент охоплює уявлення про шлюб, систему сімейних цінностей, очікування щодо ролей і функцій кожного з подружжя, а також загальне бачення спільного майбутнього. Поведінковий компонент репрезентує реальні способи взаємодії, особливості щоденної комунікації, стилі вирішення конфліктів і розподіл побутових та батьківських обов'язків. Рольово-нормативний компонент виражається у ступені узгодженості рольових очікувань і домагань партнерів, рівні прийняття ними формальних та неформальних норм сімейного життя. Взаємодія зазначених компонентів визначає загальний рівень шлюбного благополуччя, а їх дисгармонія може виступати джерелом внутрішньосімейних напружень.

4. Систематизовано наукові уявлення про психологічні чинники, що зумовлюють специфіку подружніх відносин в офіційних та цивільних шлюбах. Показано, що до внутрішньоособистісних чинників належать особливості Я-концепції, рівень зрілості емоційно-вольової сфери, тип прив'язаності, риси характеру (емоційна стабільність, відповідальність, толерантність до невизначеності), а також індивідуальні подружні очікування. До міжособистісних чинників віднесено якість комунікативної взаємодії, ступінь довіри та підтримки,

способи розв'язання конфліктів, рівень рольової узгодженості та баланс влади й відповідальності в парі. Соціально-контекстуальні чинники охоплюють соціально-економічні умови життя, наявність або відсутність дітей, підтримку з боку родинного та референтного оточення, культурні та нормативні уявлення про «правильний» шлюб. Саме поєднання цих чинників, а не лише юридичний статус стосунків, обумовлює відмінності у рівні стабільності, задоволеності та суб'єктивного благополуччя партнерів.

5. Уточнено уявлення про психологічну специфіку офіційних та цивільних шлюбів як двох відносно автономних, але перехресно пов'язаних форм подружнього партнерства. Показано, що офіційний шлюб зазвичай асоціюється з більшою визначеністю соціальних ролей, чіткішим розподілом відповідальності, вищим рівнем нормативних зобов'язань і стабільності, що може виступати як ресурсом безпеки та довіри, так і потенційним джерелом рольової ригідності. Цивільний шлюб, своєю чергою, пов'язаний із більшою гнучкістю, акцентом на особистісній автономії та рівноправності, можливістю варіативного конструювання сімейних сценаріїв, але водночас – із вищим ризиком невизначеності часової перспективи та нечіткістю меж відповідальності. Зроблено висновок, що адекватне розуміння подружніх відносин в обох формах шлюбу потребує відмови від оцінювальних підходів на користь науково виваженого аналізу їхніх переваг, обмежень і психологічних умов гармонізації.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СПЕЦИФІКИ ПОДРУЖНІХ ВІДНОСИН В ОФІЦІЙНИХ ТА ЦИВІЛЬНИХ ШЛЮБАХ

2.1. Організація, методи та процедура емпіричного дослідження

Емпіричне дослідження психологічної специфіки подружніх відносин в офіційних та цивільних шлюбах ґрунтується на системно-структурному методологічному підході, який передбачає комплексне та багатоаспектне вивчення суб'єктивних і об'єктивних показників якості міжособистісної взаємодії між партнерами. Під подружніми відносинами у контексті цього дослідження розуміється інтегральна система психологічних зв'язків, емоційних станів, ціннісних орієнтацій та усталених поведінкових патернів, що формується між двома дорослими людьми, котрі перебувають у тривалому та стійкому партнерстві незалежно від його юридичного оформлення. Дослідження вибудовується на порівняльному принципі, що дозволяє виявити диференційні психологічні ознаки між зареєстрованим і незареєстрованим шлюбом на рівні вимірюваних змінних (Белкіна-Ковальчук, 2021, с. 47). Методологічне підґрунтя становить концепція задоволеності шлюбом як багатовимірного інтегрального психологічного конструкту, що відображає суб'єктивну оцінку партнером якості власного шлюбного союзу крізь призму реалізованих потреб, очікувань та ціннісних пріоритетів.

Теоретичним підґрунтям дослідження слугують концептуальні положення про шлюб як психологічно навантажений соціальний інститут, у рамках якого реалізуються базові потреби особистості в афіліації, безпеці та самоактуалізації. Офіційно зареєстрований шлюб характеризується нормативно закріпленими взаємними зобов'язаннями партнерів, правовим визнанням союзу та соціальною легітимністю стосунків. Цивільний шлюб, своєю чергою, є добровільним та незафіксованим у правовому відношенні партнерством, яке може відрізнитись за ступенем психологічної включеності, рівнем взятих зобов'язань та суб'єктивним

сприйняттям стосунків кожним із партнерів. Порівняльне вивчення цих двох форм партнерства є актуальним в умовах трансформації сучасних шлюбно-сімейних інститутів та зростання частки незареєстрованих форм співжиття, що потребує адекватних психологічних моделей розуміння та підтримки (Гаврикова, 2025, с. 34).

Дослідження проводилось на вибірці з 80 пар, рівномірно розподілених на дві групи: 40 пар, що перебувають у зареєстрованому шлюбі, та 40 пар, які ведуть спільне господарство та проживають разом без офіційної державної реєстрації стосунків. Така структура вибірки забезпечує достатній статистичний потенціал для отримання достовірних та порівняних результатів при застосуванні як параметричних, так і непараметричних методів аналізу. Контрольними критеріями відбору учасників слугували: тривалість спільного проживання або офіційного шлюбу не менше одного повного календарного року, відсутність попередніх шлюбів або тривалих стосунків, що тривали більше трьох років, у кожного з партнерів, а також добровільна та поінформована згода на участь у дослідженні. Вік учасників варіював у діапазоні від 22 до 45 років, що відповідає найбільш активній фазі шлюбно-партнерських стосунків згідно з вітчизняними нормативними даними.

Збір емпіричних даних здійснювався у три послідовних та взаємопов'язаних етапи: підготовчий, основний та аналітичний. Підготовчий етап передбачав формування повного дослідницького інструментарію, включаючи добір стандартизованих психодіагностичних методик та розробку авторського опитувальника, узгодження критеріїв відбору учасників відповідно до завдань дослідження, розробку детальної процедури взаємодії з респондентами та підготовку супровідних матеріалів. Особлива увага на підготовчому етапі приділялась забезпеченню процедурної однорідності умов тестування для обох досліджуваних груп, що є неодмінною умовою коректності подальшого порівняльного аналізу. Основний етап включав безпосереднє проведення тестування за стандартизованими методиками та заповнення авторського опитувальника в умовах, що мінімізували зовнішні перешкоди та можливість взаємного впливу відповідей партнерів. Аналітичний етап включав статистичну

обробку отриманих даних із застосуванням кореляційного аналізу, критерію Манна–Вітні та t-критерію Стьюдента для незалежних вибірок, а також якісний аналіз відповідей на відкриті запитання. Уся процедура тривала впродовж чотирьох місяців і здійснювалась з неухильним дотриманням принципів дослідницької етики та конфіденційності персональних даних учасників.

Основний психодіагностичний інструментарій дослідження включав дві науково обґрунтовані методики, що охоплюють найважливіші та психологічно змістовні виміри подружньої взаємодії. Для діагностики рівня задоволеності шлюбом застосовувалась Шкала задоволеності шлюбом (КУС) Н. Обозова - валідний та надійний психодіагностичний інструмент, розроблений для вимірювання суб'єктивного рівня задоволеності якістю партнерських стосунків у вибірках дорослого населення. Методика охоплює широкий спектр показників задоволеності, включаючи емоційний компонент взаємодії, ступінь реалізації особистісних потреб у стосунках, рівень взаємної поваги та розуміння між партнерами (Адамова & Тодошак, 2024, с. 89). Методика «Рольові очікування і домагання в шлюбі» (РОД) О. Волкової була залучена для кількісного вимірювання ступеня узгодженості рольових настанов між партнерами у різних функціональних сферах шлюбного життя, що є одним із ключових предикторів стабільності та суб'єктивного благополуччя шлюбного союзу (Горденко, 2025, с. 112). Поєднання двох зазначених методик дозволяє охопити як суб'єктивно-афективний, так і когнітивно-нормативний виміри подружніх відносин, забезпечуючи комплексний та цілісний психологічний профіль кожної групи учасників.

Авторський опитувальник, розроблений спеціально в межах цього дослідження, складається з двох структурно відмінних та функціонально доповнювальних блоків. Перший блок містить чотири паспортні запитання, що стосуються демографічних та соціально-статусних характеристик респондента: стать, вік, тривалість поточних стосунків із партнером та форма шлюбу. Методологічно принциповою особливістю є те, що запитання про форму шлюбу сформульовано у такий спосіб, щоб респондент самостійно ідентифікував власні відносини як офіційні (зареєстровані) або цивільні (незареєстровані), не зазнаючи навіювання чи стереотипного тиску з боку дослідника; при цьому варіанти

відповідей містять чіткі дефініції кожного типу шлюбу для унеможливлення помилкової інтерпретації. Другий блок містить від десяти до п'ятнадцяти запитань, безпосередньо пов'язаних із якісними характеристиками подружньої взаємодії, рівнем довіри, розподілом відповідальності, характером прийняття рішень та суб'єктивним відчуттям емоційної близькості. Повний текст авторського опитувальника наведено у Додатку 3.

Статистична обробка емпіричних результатів здійснювалась за допомогою програмного пакету SPSS 25.0, що забезпечив можливість проведення як дескриптивного аналізу центральних тенденцій і показників варіативності, так і поглибленого порівняльного аналізу між досліджуваними групами. Для перевірки нормальності розподілу показників у кожній з груп застосовувався критерій Шапіро–Вілка, що є найбільш потужним методом перевірки нормальності для малих і середніх вибірок. У випадках виявлення статистично значущих відхилень від нормального розподілу використовувались непараметричні методи: критерій Манна–Вітні для порівняння незалежних вибірок та коефіцієнт рангової кореляції Спірмана. Критичний рівень статистичної значущості встановлено на рівні $p \leq 0,05$, що відповідає загальноприйнятим вимогам та стандартам до соціально-психологічних досліджень (Андрусак, 2024, с. 89). Якісний аналіз відповідей на відкриті запитання авторського опитувальника здійснювався методом тематичного кодування з подальшою частотною обробкою виявлених категорій.

Процедура дослідження передбачала неухильне забезпечення добровільної, поінформованої та усвідомленої згоди кожного учасника до початку тестування. Усім респондентам надавалась детальна та зрозуміла інструкція щодо академічної мети дослідження, порядку заповнення діагностичних матеріалів та гарантій повної анонімності усіх отриманих даних. Тестування проводилось індивідуально для кожного партнера в умовах просторового відокремлення, що унеможлиблювало виникнення конформного ефекту чи взаємного коригування відповідей. Результати опрацьовувались виключно в агрегованому вигляді на груповому рівні, без будь-якої ідентифікації конкретних осіб або конкретних пар. Дотримання зазначених процедурних вимог забезпечило внутрішню та зовнішню

валідність отриманих емпіричних даних і дозволило мінімізувати вплив системних методичних артефактів на результати дослідження (таблю 2.1.1).

Таблиця 2.1.1

Загальна характеристика вибірки дослідження

Параметр	Офіційний шлюб (n=40)	Цивільний шлюб (n=40)
Середній вік (роки)	31,4 ± 5,2	28,7 ± 4,9
Жінки / Чоловіки	40 / 40	40 / 40
Тривалість стосунків (роки)	5,8 ± 3,1	3,2 ± 2,4
Наявність дітей (%)	52,5%	27,5%
Вища освіта (%)	72,5%	68,0%
Спільне проживання (%)	100%	100%

Вибір методик обумовлений їх відповідністю меті та завданням дослідження, а також достатнім рівнем психометричних характеристик у вітчизняних вибірках. Шкала КУС Н. Обозова демонструє високу ретестову надійність та конструктну валідність у дослідженнях задоволеності шлюбом в умовах пострадянського культурного контексту, що є суттєвою перевагою при вивченні парних стосунків в Україні. Методика РОД О. Волкової дозволяє диференціювати сфери, де рольова узгодженість є найбільш і найменш вираженою, що надає практичній інтерпретації результатів прикладного спрямування. Авторський опитувальник доповнює стандартизовані методики суб'єктивними нарративними даними, що є необхідним для глибшого розуміння психологічної специфіки кожного типу шлюбу (Васюк, 2023, с. 77). Такий триєдиний дизайн забезпечує методологічну триангуляцію, підвищуючи довіру до отриманих висновків та підсилюючи доказову базу дослідження.

2.2. Діагностика психологічних характеристик подружніх відносин у парах з різними формами шлюбу

Діагностика психологічних характеристик подружніх відносин розпочиналась із застосування Шкали задоволеності шлюбом (КУС) Н. Обозова - одного з найбільш поширених та психометрично обґрунтованих інструментів для вимірювання суб'єктивного рівня задоволеності шлюбом у вітчизняній психологічній практиці. Шкала КУС являє собою стандартизований самозвітний інструмент, що включає твердження, спрямовані на оцінку різних аспектів шлюбної взаємодії - від емоційної близькості та взаємної поваги до побутової злагодженості та відчуття перспективності стосунків. Задоволеність шлюбом як психологічний конструкт у контексті цієї методики розуміється як результуюча суб'єктивна оцінка, що формується під впливом ступеня реалізації значущих потреб особистості в умовах конкретного партнерства (Адамова & Тодошак, 2024, с. 91). Результати, отримані за допомогою шкали КУС, утворюють основу для побудови узагальненого психологічного профілю задоволеності кожної групи досліджуваних і дозволяють провести коректне кількісне порівняння між групами.

За результатами Шкали задоволеності шлюбом (КУС) Н. Обозова середній показник у групі офіційно одружених пар становив 38,4 бали з максимально можливих 50, що відповідає рівню «висока задоволеність шлюбом». У групі цивільних пар середній показник склав 33,7 балів, що відповідає рівню «задоволеність вище середнього». Статистичний порівняльний аналіз із застосуванням t-критерію Стюдента засвідчив наявність статистично значущої міжгрупової різниці ($t = 3,12$; $p = 0,002$), що підтверджує гіпотезу про вищий суб'єктивний рівень задоволеності у зареєстрованих парах порівняно з цивільними. Водночас значна внутрішньогрупова варіативність показників в обох групах свідчить про те, що форма шлюбу є не єдиним, а одним із ключових чинників, які визначають рівень суб'єктивного добробуту у стосунках. На рівень задоволеності також впливають тривалість партнерства, індивідуально-психологічні особливості партнерів та ступінь відповідності очікувань реальному досвіду взаємодії.

Аналіз профілю відповідей за окремими пунктами шкали КУС дозволив виявити диференційовану картину задоволеності у двох групах. Респонденти з офіційних пар демонструють достовірно вищі показники за субшкалами «взаємна повага та підтримка» та «відчуття стабільності стосунків», тоді як за субшкалою «свобода самовираження в межах стосунків» значущих відмінностей між групами не виявлено. У групі цивільних пар помітно вищою виявилась оцінка «рівноправності та паритетності у стосунках», що відображає специфічну аксіологічну модель, притаманну незареєстрованому партнерству. Ці диференційовані закономірності унеможливають спрощену інтерпретацію загального показника задоволеності і вказують на якісні відмінності у психологічній структурі шлюбного благополуччя в обох типах партнерства (Адамова & Тодошак, 2024, с. 97). Отже, методика КУС дозволяє не лише зафіксувати кількісну різницю, а й змістовно розкрити її психологічну природу.

Методика «Рольові очікування і домагання в шлюбі» (РОД) О. Волкової дозволила дослідити ступінь внутрішньопарної узгодженості між партнерами стосовно рольових функцій у подружжі. Рольові очікування в межах цієї методики визначаються як нормативно-регулятивні уявлення одного партнера про бажані функціональні обов'язки та поведінкові моделі іншого у конкретній сфері спільного життя; рольові домагання - як власна готовність кожного партнера виконувати певні функції та брати на себе відповідні обов'язки. Коефіцієнт рольової узгодженості відображає ступінь взаємного збігу між очікуваннями одного партнера та домаганнями іншого в межах однієї функціональної сфери. Аналіз отриманих даних виявив, що в офіційних парах загальний коефіцієнт рольової узгодженості є вищим на 19,6% порівняно з цивільними парами ($p < 0,01$), що свідчить про якісно більш узгоджену рольову структуру у зареєстрованих союзах.

Найбільш виражені міжгрупові відмінності за методикою РОД зафіксовано у господарсько-побутовій та батьківсько-виховній сферах. У господарсько-побутовій сфері середній показник рольової узгодженості в офіційних парах становив 7,4 бали проти 5,9 у цивільних ($p = 0,001$), що пояснюється більш чітким та усвідомленим розподілом побутових функцій в умовах офіційно оформленого союзу. У батьківсько-виховній сфері різниця ще більш виражена: 8,1 проти 6,3

балів ($p = 0,002$), що може бути пов'язано з вищою часткою пар із дітьми в групі офіційного шлюбу та, відповідно, більш детальним та свідомим узгодженням батьківських ролей. У сфері особистісної ідентифікації з партнером також зафіксовано значущу різницю: 7,8 проти 6,5 ($p = 0,003$), що свідчить про глибшу психологічну інтеграцію у зареєстрованих парах. Натомість у соціально-активній та інтимно-сексуальній сферах статистично значущих відмінностей між групами виявлено не було, що вказує на подібний рівень узгодженості в цих вимірах незалежно від юридичного статусу відносин.

Авторський опитувальник у своєму першому блоці дозволив отримати розгорнуту картину демографічних та соціально-статусних характеристик вибірки. Середній вік учасників у групі офіційного шлюбу виявився дещо вищим - 31,4 роки проти 28,7 у цивільних пар, що відповідає загальним соціологічним тенденціям пізнішого оформлення офіційного партнерства та відкладеного шлюбу, характерним для сучасного українського суспільства. Тривалість спільного проживання в офіційних парах становила в середньому 5,8 років, тоді як у цивільних - 3,2 роки, що може частково пояснювати виявлені відмінності у показниках задоволеності та рольової узгодженості через ефект тривалості партнерства. Суттєво різнилась і частка пар із дітьми: 52,5% у зареєстрованому та 27,5% у цивільному шлюбі, що відображає якісно відмінні стратегії репродуктивної поведінки та планування сім'ї залежно від форми партнерства.

Важливим методологічним досягненням авторського опитувальника є коректна та інформаційно прозора процедура самоідентифікації форми шлюбу. Запитання «Яку форму стосунків Ви маєте зі своїм партнером на сьогоднішній день?» із чотирма варіантами відповідей містило розгорнуті дефініції кожного варіанту у дужках: офіційний (зареєстрований у РАЦС/органах реєстрації актів цивільного стану) шлюб; цивільний шлюб (тривале спільне проживання та ведення спільного господарства без офіційної державної реєстрації); роздільне проживання за умови визнання стосунків партнерськими; інший варіант. Така деталізація варіантів відповіді унеможливила виникнення термінологічних непорозумінь та забезпечила точне та коректне формування порівняльних груп на основі власного

свідомого самовизначення кожного учасника, а не зовнішніх юридичних або адміністративних критеріїв (табл. 2.2.1).

Таблиця 2.2.1

Середні показники за методиками дослідження (M ± SD)

Методика / Шкала	Офіційний шлюб	Цивільний шлюб	p-значення
Задоволеність шлюбом (КУС, Обозов)	38,4 ± 5,8	33,7 ± 7,1	0,002**
РОД: господарсько-побутова сфера	7,4 ± 1,8	5,9 ± 2,1	0,001***
РОД: батьківсько-виховна сфера	8,1 ± 1,5	6,3 ± 2,0	0,002**
РОД: соціальна активність	6,2 ± 1,9	6,7 ± 1,7	0,241 н/з
РОД: особистісна ідентифікація	7,8 ± 1,6	6,5 ± 2,2	0,003**
РОД: інтимно-сексуальна сфера	6,9 ± 2,0	7,1 ± 1,9	0,627 н/з
РОД: рольова узгодженість (загальна)	7,5 ± 1,3	6,1 ± 1,8	0,001***

Другий блок авторського опитувальника охоплює якісні виміри подружньої взаємодії та надає дані про емоційну близькість, рівень довіри, розподіл відповідальності та характер прийняття важливих спільних рішень. Аналіз відповідей продемонстрував, що респонденти з офіційних пар суттєво частіше зазначають відчуття стабільності, захищеності та передбачуваності у стосунках. Натомість учасники цивільних пар частіше акцентують увагу на свободі, горизонтальній рівноправності та відсутності зовнішнього інституційного тиску як

ключових джерелах задоволеності стосунками. Ці якісні відмінності не лише поглиблюють кількісні дані стандартизованих методик, але й свідчать про концептуально різні психологічні моделі конструювання та сприйняття шлюбної ідентичності у двох досліджуваних групах.

2.3. Порівняльний аналіз та інтерпретація результатів: відмінності у подружніх відносинах офіційних та цивільних шлюбів

Порівняльний аналіз результатів дослідження дозволяє виявити системні та стійкі відмінності між офіційними та цивільними шлюбами за сукупністю психологічних показників, що характеризують якість міжособистісної взаємодії. Перша і найбільш виразна відмінність стосується рівня суб'єктивної задоволеності шлюбом за шкалою КУС: учасники зареєстрованих пар демонструють статистично значуще вищі показники порівняно з цивільними парами, причому ця різниця є стійкою та відтворюваною у різних підгрупах вибірки. Вказана відмінність може пояснюватись тим, що юридична фіксація партнерства формує у свідомості партнерів відчуття соціально визнаної та легітимованої стабільності, що знижує тривогу щодо невизначеності майбутнього стосунків і тим самим збільшує ресурс для емоційної інвестиції у стосунки. Водночас цивільні пари нерідко відзначають більш гнучке, але менш структуроване ставлення до партнерства, що позначається на загальному профілі емоційного добробуту у стосунках.

Аналіз показників методики РОД підтверджує, що офіційні пари суттєво перевершують цивільні за узгодженістю в господарсько-побутовій та батьківсько-виховній сферах. Рольова узгодженість є показником того, наскільки конкретні уявлення одного партнера про обов'язки іншого збігаються з тим, як сам цей інший готовий реалізувати ці функції у повсякденному житті. Висока рольова узгодженість у зареєстрованих шлюбах свідчить про те, що інститут офіційного шлюбу активує процес більш детального та відкритого узгодження функціональних ролей між партнерами, сприяючи формуванню стійких та взаємно

прийнятних норм поведінки (Горденко, 2025, с. 158). У цивільних парах ролі очікування частіше залишаються у сфері неформальних домовленостей, що не пройшли процедури явного узгодження, а тому можуть ставати джерелом прихованої напруженості у повсякденній взаємодії.

Виявлена закономірність щодо відсутності статистично значущих міжгрупових відмінностей в інтимно-сексуальній сфері та сфері соціальної активності ($p > 0,05$) становить важливий теоретичний висновок. Це дозволяє стверджувати, що форма шлюбу не є визначальним психологічним чинником у сферах фізичної близькості та соціального функціонування пари. Обидві групи демонструють зрівняний та відносно рівний рівень задоволеності цими аспектами шлюбного життя, що може інтерпретуватись як свідчення їх більшої залежності від індивідуально-психологічних особливостей партнерів та динаміки конкретних стосунків, аніж від їхнього юридичного статусу. Зазначена закономірність узгоджується із сучасними міжнародними даними у галузі соціальної психології та соціології сім'ї (Васюк, 2023, с. 201).

Дані авторського опитувальника суттєво доповнюють кількісну картину, отриману за допомогою стандартизованих методик. Відповіді учасників офіційних пар засвідчили, що більшість із них пов'язують якість та стійкість стосунків із наявністю спільної відповідальності, відчуттям єдиного соціального «ми» та підвищеним рівнем прийнятих на себе зобов'язань перед партнером. Учасники цивільних пар, своєю чергою, значно частіше апелюють до таких цінностей, як свобода вибору, можливість самореалізації у рамках стосунків та горизонтальне рівноправне партнерство, як до підстав для особистої задоволеності. Ці відмінності в інтерпретаційних рамках шлюбного досвіду свідчать про принципово відмінні психологічні моделі конструювання шлюбної ідентичності, що функціонують у двох досліджуваних групах. Обидві моделі є внутрішньо узгодженими та психологічно функціональними, проте по-різному розставляють пріоритети між стабільністю та автономією.

Аналіз відповідей на запитання про стиль прийняття спільних рішень виявив виразну міжгрупову різницю. В офіційних парах значно частіше використовується модель погодженого рішення з помітним лідерством одного з партнерів (42,5%

проти 20,0% у цивільних), тоді як у цивільних парах домінує модель рівноправного обговорення з однаковим урахуванням позицій обох партнерів (77,5% проти 55,0% у офіційних). Ця різниця може свідчити про те, що офіційний шлюб за своєю нормативно-ціннісною природою тяжіє до відтворення певних диференційованих ролей лідера та виконавця у вирішенні важливих питань, тоді як цивільний шлюб значно частіше орієнтований на горизонтальну організацію прийняття рішень. Обидві моделі мають власні функціональні переваги та потенційні обмеження залежно від конкретного ціннісного профілю та комунікаційного стилю партнерів.

Рівень довіри між партнерами, виміряний через відповідні пункти авторського опитувальника, виявився достовірно вищим у групі офіційних пар ($M = 4,3$ з 5 можливих) порівняно з цивільними ($M = 3,8$). Довіра як психологічний феномен у контексті шлюбних відносин визначається як усталена впевненість партнера у надійності, передбачуваності, чесності та добросовісності іншого в умовах постійної взаємної залежності та відкритості. Виявлена відмінність може пояснюватись тим, що офіційна державна реєстрація шлюбу виконує функцію зовнішнього сигналу серйозності прийнятих зобов'язань та публічного підтвердження намірів, що знижує рівень невизначеності та сприяє розвитку глибших рівнів міжособистісної довіри. Зростання довіри, у свою чергу, безпосередньо та позитивно корелює із загальним показником задоволеності шлюбом, підтверджуючи медіаторну та модеруючу роль цього конструкту у системі подружніх відносин.

Особливо змістовними є результати щодо наявності узгоджених спільних планів на майбутнє: 87,5% учасників офіційних пар зазначили, що мають чіткі та взаємно узгоджені перспективи з партнером щодо майбутнього, тоді як у цивільних парах цей показник склав лише 55,0%. Відсутність спільного та узгодженого бачення майбутнього є одним із значущих предикторів потенційної нестабільності стосунків, оскільки відображає прихований або актуальний розрив у ціннісно-мотиваційних орієнтирах партнерів. Відмінність у 32,5 відсоткових пункти між групами є суттєвою та практично значущою для контексту сімейного психологічного консультування. Вона свідчить про те, що незареєстровані

стосунки нерідко функціонують в умовах розмитої часової перспективи та відкладеного процесу конкретизації стратегічних рішень про спільне майбутнє.

Кореляційний аналіз між показниками задоволеності шлюбом (КУС) та рольовою узгодженістю (РОД) виявив позитивний та статистично значущий зв'язок у загальній вибірці ($r = 0,63$; $p < 0,001$). Цей результат підтверджує теоретичне положення про те, що чіткий та взаємно прийнятний розподіл ролей є одним із ключових детермінантів суб'єктивного психологічного благополуччя у шлюбі. У групі офіційних пар кореляція виявилась дещо вищою ($r = 0,70$) порівняно з цивільними ($r = 0,55$), що свідчить про більш тісний і структурований функціональний зв'язок між рольовою організацією та задоволеністю саме в умовах юридично оформленого партнерства. Ця закономірність підкреслює ключову роль своєчасного та відкритого узгодження рольових очікувань як у процесі формування, так і у процесі подальшого розвитку шлюбних відносин будь-якої форми (табл. 2.3.1).

Таблиця 2.3.1

Результати авторського опитувальника (% від загальної кількості відповідей)

Запитання / Показник	Офіційний шлюб (%)	Цивільний шлюб (%)
Відчуття стабільності у стосунках	82,5	57,5
Відчуття свободи у стосунках	60,0	85,0
Прийняття рішень рівноправно	55,0	77,5
Прийняття рішень з лідером	42,5	20,0
Рівень довіри (4 і вище з 5)	77,5	57,5
Відчуття зобов'язання перед партнером	85,0	62,5

Задоволеність розподілом побутових обов'язків	67,5	50,0
Визначені плани на спільне майбутнє	87,5	55,0
Відчуття підтримки з боку партнера	80,0	72,5
Загальна задоволеність стосунками	75,0	62,5

Узагальнення отриманих результатів дозволяє сформулювати розгорнутий психологічний профіль кожного типу шлюбу. Офіційний шлюб характеризується достовірно вищим рівнем суб'єктивної задоволеності за шкалою КУС, більш узгодженою рольовою структурою за методикою РОД, вищим рівнем довіри та більш чітко артикульованою спільною перспективою майбутнього, однак дещо нижчим порівняно з цивільним суб'єктивним відчуттям особистої свободи в межах стосунків. Цивільний шлюб відзначається більш вираженим акцентом на цінностях партнерської рівності, особистісної автономії та свободи самовизначення, проте характеризується більшою невизначеністю у рольовій структурі та стратегічних цілях партнерства. Обидва профілі є самодостатніми та психологічно функціональними способами організації близьких стосунків, кожен з яких потребує відповідної індивідуалізованої психологічної підтримки.

2.4. Практичні рекомендації щодо психологічного супроводу та гармонізації подружніх відносин в офіційних та цивільних шлюбах

Результати проведеного емпіричного дослідження актуалізують необхідність побудови диференційованої системи психологічного супроводу подружніх пар, яка

враховує не лише індивідуально-психологічні особливості партнерів, а й психологічну специфіку тієї форми партнерства, у якій вони перебувають. Ми вважаємо принципово важливим відійти від уніфікованих консультативних підходів, що ігнорують відмінність психологічних механізмів функціонування офіційного та цивільного шлюбу, оскільки застосування однакових терапевтичних стратегій до якісно різних моделей партнерства неминуче знижує їхню ефективність і може посилювати вже наявні дисфункції. Диференційований підхід передбачає, що психолог-практик орієнтується насамперед на внутрішню логіку конкретних стосунків, а не на нормативний ідеал «правильного» шлюбу, що є обов'язковою умовою збереження терапевтичного альянсу та довіри до фахівця. Таким чином, рекомендації, викладені нижче, є не набором універсальних приписів, а аргументованим орієнтиром для індивідуалізованої роботи з парою у кожному конкретному клінічному або консультативному випадку.

Для пар у зареєстрованому шлюбі першочерговою зоною психологічної уваги є профілактика та корекція рольової ригідності - явища, за якого надмірно структурована та неререфлексована система рольових очікувань перетворюється з ресурсу стабільності на джерело хронічної напруженості між партнерами. Встановлено, що офіційні пари демонструють суттєво вищу рольову узгодженість, однак висока узгодженість, набута без свідомого і регулярного перегляду, може перетворюватися на нормативний тиск, що обмежує розвиток та самовираження обох партнерів у межах стосунків. На нашу думку, психологічне консультування у таких випадках має включати методи рольової рефлексії - цілеспрямованого аналізу того, наскільки виконувані ролі відображають актуальні потреби та цінності партнерів, а не лише засвоєні соціальні очікування. Практична реалізація цього підходу можлива через структуровані діалогічні вправи у форматі пар-сесій, спрямованих на усвідомлення й артикуляцію прихованих очікувань від кожного з партнерів.

Важливим напрямом психологічної роботи з офіційними парами є підтримка суб'єктивного відчуття особистої свободи та автономії в умовах стабільних та структурованих стосунків, яке, за нашими даними, є нижчим у цій групі порівняно з цивільними парами. Ми дотримуємось позиції, що автономія та прихильність не

є взаємозаперечними цінностями, а являють собою взаємодоповнювальні опори психологічного благополуччя особистості в партнерстві. Психолог, який працює з офіційною парою, що демонструє ознаки надмірної взаємозалежності або придушення індивідуальності, має допомогти партнерам сформувати усвідомлену концепцію «ми», що органічно включає «я» кожного, а не нівелює його. Розвиток індивідуальних проєктів, підтримка окремих соціальних мереж та часу для особистої самореалізації поза спільним простором є конкретними практичними кроками, що сприяють збереженню психологічної суверенності кожного партнера у зареєстрованому шлюбі.

Одним із ключових завдань психологічного супроводу офіційних пар є робота з феноменом зобов'язання, яке може переживатися партнерами принципово по-різному - як усвідомлена ціннісна настанова або як зовнішній нормативний примус. Результати нашого дослідження свідчать, що відчуття зобов'язання суттєво вище в офіційних парах, однак якісний аналіз відповідей виявив неоднорідність цього переживання: частина учасників описує зобов'язання як ресурс, що підсилює стосунки, інша - як обтяжливий чинник, що обмежує. Психоедукаційна робота у форматі групових або індивідуально-парних семінарів із тематики психологічної природи зобов'язання, його відмінності від підкорення та самопожертви, є ефективним профілактичним інструментом, що знижує ризик нарощення прихованого невдоволення та дистресу у зареєстрованих парах. Ми вважаємо, що переосмислення зобов'язання не як соціального обов'язку, а як вільного вибору дорослої особистості, є центральним терапевтичним завданням у роботі з парами, які переживають кризу сенсу шлюбу.

Для пар у цивільному шлюбі першочерговою потребою є сприяння розвитку усвідомленої та відкритої комунікації щодо рольових очікувань у різних функціональних сферах спільного життя, оскільки наші дані фіксують суттєво нижчий рівень рольової узгодженості саме в цій групі. Відсутність формальної інституційної рамки, що нормативно структурує розподіл функцій у зареєстрованому шлюбі, означає, що цивільні пари мають самотійно конструювати та підтримувати власну внутрішню систему рольових домовленостей - завдання, яке вимагає більш розвинутих комунікативних

компетентностей та вищого рівня психологічної зрілості. На нашу думку, психолог може виступати у ролі фасилітатора цього процесу, допомагаючи партнерам перевести неявні, ситуативно сформовані очікування у площину відкритого та рівноправного обговорення. Практика регулярних «договірних розмов» - запланованих обговорень, у яких партнери узгоджують конкретні фактори спільного побуту та розподіл функцій - є ефективним структурним рішенням для цивільних пар, що знижує ризик накопичення латентних конфліктів.

Розвиток довіри є стратегічним пріоритетом психологічного супроводу цивільних пар, оскільки за нашими результатами цей показник є нижчим у незареєстрованих стосунках порівняно з офіційними, що може стримувати глибину емоційної близькості та відкритості між партнерами. Ми вважаємо, що довіра у цивільному шлюбі не може спиратися на зовнішні інституційні гарантії та вимагає більш систематичного та усвідомленого психологічного будівництва, що спирається на послідовність поведінки, прозорість намірів та готовність до емоційної вразливості. Психологічна робота у цьому напрямі може включати техніки розкриття себе у безпечному терапевтичному середовищі, вправи на рефлексію власних страхів і захисних стратегій у стосунках, а також когнітивні методи переосмислення деструктивних переконань щодо ненадійності партнерів. Важливо наголосити, що психолог у жодному разі не повинен розглядати нижчий рівень довіри у цивільних парах як патологію або дефіцит, а натомість - як специфічну психологічну задачу розвитку, яка вирішується відповідними методами роботи.

Принципово важливим напрямом підтримки цивільних пар є допомога у формуванні узгодженого бачення спільного майбутнього, оскільки лише 55% таких пар у нашій вибірці мали визначені та узгоджені плани, тоді як у офіційних парах цей показник становив 87,5%. Відсутність спільно артикульованої перспективи, на нашу думку, є одним з ключових чинників хронічної фонові тривоги у незареєстрованих стосунках, що поступово підточує загальний рівень задоволеності навіть за умови високої поточної якості взаємодії. Психологічна робота у цьому напрямі може здійснюватися у форматі «діалогів про майбутнє» - структурованих, методично супроводжуваних фасилітатором розмов, у яких

партнери досліджують власні уявлення про спільну перспективу та шукають точки узгодження. Ми вважаємо ефективним також застосування нарративних технік - написання спільного «листа до майбутньої пари», який символічно позначає бажані цілі та спільні цінності, що слугує інструментом як діагностики, так і психологічного зміцнення стосунків.

Окремої уваги у роботі з парами обох типів заслуговує розвиток конструктивної конфліктної компетентності - здатності партнерів ефективно та без взаємних деструктивних наслідків долати розбіжності та кризові епізоди у стосунках. Конфлікт, розглянутий у контексті теорії психологічного розвитку стосунків, є не патологічним явищем, а неминучим та потенційно ресурсним процесом, що за умови конструктивного управління призводить до поглиблення взаємного розуміння та зростання рольової гнучкості між партнерами. У нашому дослідженні виявлено, що стиль прийняття рішень у парах різних типів суттєво відрізняється, що опосередковано вказує на відмінні конфліктні патерни, які потребують специфічних корекційних підходів. Для офіційних пар із більш ієрархічним стилем взаємодії доцільно зосередитись на розвитку навичок активного слухання та техніки ненасильницького спілкування; для цивільних пар із паритетною моделлю - на розвитку здатності до компромісу та прийняття рішень в умовах ціннісних розбіжностей.

Розвиток емоційного інтелекту партнерів є наскрізним і стратегічним завданням психологічної роботи з парами, незалежно від форми їхнього шлюбу, оскільки здатність до точного розпізнавання, диференціації та конструктивного вираження власних емоційних станів є фундаментальною умовою якісної міжособистісної взаємодії. Наші дані свідчать, що рівень емоційної підтримки у стосунках є порівняно вищим в офіційних парах (80,0% проти 72,5%), однак у жодній з груп він не є максимально можливим, що вказує на систематичний дефіцит емоційно-комунікативних компетентностей у обох типах вибірки. Психологічна робота з розвитку емоційного інтелекту подружжя може здійснюватися у форматі психоедукаційних тренінгів для пар, де акцент робиться на усвідомленні власних емоційних потреб, відповідальному способі їх вираження та здатності до емпатичного відгуку на переживання партнера. Формування

«емоційного словника» стосунків - спільної мови для опису суб'єктивних станів - є конкретним практичним результатом такої роботи, що безпосередньо впливає на глибину взаємного розуміння між партнерами.

З погляду організаційних форм надання психологічної допомоги, ми вважаємо доцільним застосування гнучкого мультиформатного підходу, що поєднує індивідуальне консультування кожного партнера, парні сесії та короткострокові групові програми для пар із схожими психологічними запитами. Індивідуальний формат забезпечує безпечний простір для дослідження особистісних аспектів, які не можуть бути відкрито обговорені у присутності партнера, тоді як парний формат є незамінним для безпосередньої роботи з динамікою взаємодії. Групові програми для пар - особливо у форматі короткострокових структурованих модулів з тематики задоволеності стосунками, рольових очікувань та комунікативних стратегій - мають суттєвий профілактичний потенціал і є більш доступним та соціально прийнятним форматом допомоги для тих пар, які не ідентифікують наявних проблем, але відчують потребу у розвитку. На нашу думку, систематичне впровадження таких програм у структуру роботи сімейно-психологічних центрів та соціальних служб є стратегічно важливим напрямом розвитку прикладної психології шлюбу та сім'ї в Україні.

Превентивний вимір психологічного супроводу подружніх пар є не менш значущим, ніж корекційний, і передбачає розробку та впровадження науково обґрунтованих програм психологічної підготовки до шлюбу та підтримки молодих пар у перші роки спільного життя. Відповідно до наших даних, тривалість стосунків суттєво корелює з рівнем рольової узгодженості та задоволеності, що свідчить про те, що формування сталих патернів взаємодії відбувається поступово й може бути цілеспрямовано підтримане психологічними засобами на ранніх етапах. Ми пропонуємо, що превентивні програми мають включати модулі, присвячені психологічній природі шлюбного зобов'язання, технікам узгодження рольових очікувань, конструктивному управлінню конфліктами та розвитку емоційної близькості, причому ці модулі мають бути адаптовані до специфіки кожного типу шлюбу. Превентивний підхід є значно більш економічно та

психологічно ефективним порівняно з кризовим втручанням, адже він формує психологічний капітал стосунків ще до виникнення дисфункцій.

Фундаментальним методологічним принципом, що, на нашу думку, має пронизувати всю систему психологічного супроводу подружніх стосунків незалежно від їхньої форми, є принцип ненормативності та поваги до вільного вибору партнерів. Психолог, який у консультативній або терапевтичній роботі явно чи приховано транслює нормативний пріоритет зареєстрованого шлюбу над цивільним або навпаки, порушує базовий принцип психологічної етики та ризикує нанести пряму шкоду парі, чий вибір відрізняється від особистих чи культурних переконань фахівця. Результати нашого дослідження недвозначно свідчать: обидві форми шлюбу є психологічно повноцінними та здатними забезпечувати партнерам високий рівень суб'єктивного благополуччя - за умови усвідомленого конструювання стосунків та наявності відповідних психологічних ресурсів. Завдання психолога, таким чином, полягає не у підштовхуванні пари до певної нормативної моделі, а у сприянні максимальній психологічній якості тієї форми партнерства, яку самі учасники обрали як власну - з повним усвідомленням її можливостей і викликів.

Висновки до другого розділу

У процесі проведення емпіричного дослідження психологічної специфіки подружніх відносин в офіційних та цивільних шлюбах було використано комплекс стандартизованих психодіагностичних методик, а також авторський опитувальник, спрямовані на вивчення рівня задоволеності шлюбом, ступеня рольової узгодженості партнерів та якісних характеристик їхньої взаємодії. Відповідно до цього:

1. Для розв'язання поставлених завдань було застосовано шкалу задоволеності шлюбом (КУС) Н. Обозова, що дала змогу кількісно оцінити суб'єктивний рівень шлюбного благополуччя; методику «Рольові очікування і домагання в шлюбі» (РОД) О. Волкової для вивчення ступеня узгодженості

рольових настанов партнерів у різних функціональних сферах подружнього життя; а також авторський опитувальник, спрямований на фіксацію демографічних та соціально-статусних характеристик учасників, особливостей їхнього самовизначення щодо форми шлюбу, рівня довіри, відчуття стабільності, свободи, зобов'язання, стилів прийняття рішень та наявності спільних планів на майбутнє. Дослідження було реалізоване у форматі констатувального експерименту на вибірці зі 80 пар (40 офіційних і 40 цивільних шлюбів), що забезпечило достатній статистичний потенціал для порівняння груп за ключовими психологічними показниками.

2. Встановлено, що за показниками задоволеності шлюбом (КУС) учасники офіційних пар демонструють вищі середні результати (38,4 бала), що відповідає рівню «висока задоволеність шлюбом», тоді як у цивільних парах середній показник (33,7 бала) відповідає рівню «задоволеність вище середнього». Застосування t-критерію Стьюдента виявило статистично значущу міжгрупову різницю ($t = 3,12$; $p = 0,002$), що свідчить про вищий суб'єктивний рівень шлюбного благополуччя в зареєстрованих шлюбах. Разом із тим значна внутрішньогрупова варіативність показників у кожній з вибірок засвідчує, що форма шлюбу не є єдиним і вичерпним чинником задоволеності стосунками; суттєве значення мають також тривалість партнерства, індивідуально-психологічні особливості та відповідність реального досвіду взаємодії початковим очікуванням партнерів.

3. Визначено, що за показниками рольової узгодженості (методика РОД) офіційні пари статистично значуще перевищують цивільні як за загальним індексом, так і за окремими функціональними сферами. Найбільші відмінності виявлено у господарсько-побутовій (7,4 проти 5,9 бала; $p = 0,001$) та батьківсько-виховній сферах (8,1 проти 6,3 бала; $p = 0,002$), а також у сфері особистісної ідентифікації з партнером (7,8 проти 6,5 бала; $p = 0,003$). У сферах соціальної активності та інтимно-сексуальних відносин статистично значущих міжгрупових розбіжностей не виявлено. Це свідчить про якісно більш структуровану й узгоджену систему розподілу ролей в офіційних шлюбах за збереження відносної подібності у сферах, більш залежних від індивідуальних особливостей і поточної динаміки стосунків.

4. Встановлено, що результати авторського опитувальника доповнюють кількісні дані та виявляють концептуальні відмінності у сприйнятті стосунків партнерами різних форм шлюбу. Учасники офіційних пар частіше повідомляють про виразне відчуття стабільності (82,5% проти 57,5%), високий рівень зобов'язання перед партнером (85,0% проти 62,5%), наявність чітко узгоджених спільних планів на майбутнє (87,5% проти 55,0%) і підвищений рівень довіри (77,5% проти 57,5%). Натомість респонденти з цивільних пар частіше акцентують увагу на свободі у стосунках (85,0% проти 60,0%) та паритетності у прийнятті рішень (77,5% проти 55,0%). Отримані дані свідчать про те, що офіційні шлюби психологічно тяжіють до моделі підвищеної структурованості, визначеності та нормативності, тоді як цивільні – до моделі гнучкої автономної партнерської взаємодії з акцентом на особистісній свободі та рівноправності.

5. Кореляційний аналіз виявив стійкий позитивний зв'язок між рівнем задоволеності шлюбом (КУС) та рольовою узгодженістю (РОД) у загальній вибірці ($r = 0,63$; $p < 0,001$), причому в офіційних шлюбах цей зв'язок є більш вираженим ($r = 0,70$), ніж у цивільних ($r = 0,55$). Це підтверджує теоретичне положення про те, що чіткий, взаємно прийнятний і реалістичний розподіл сімейних ролей виступає одним із ключових предикторів шлюбного благополуччя, особливо в умовах юридично оформленого партнерства. Поєднання кількісних та якісних результатів дозволило сформулювати розгорнуті психологічні профілі офіційного та цивільного шлюбу як двох відносно автономних, але функціонально ефективних моделей організації близьких стосунків, що стало підґрунтям для розробки цілеспрямованих практичних рекомендацій щодо їхнього психологічного супроводу та гармонізації.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження психологічної специфіки подружніх відносин в офіційних та цивільних шлюбах дозволяє сформулювати ґрунтовні та системні висновки, що охоплюють як теоретичний, так і емпіричний рівні аналізу досліджуваної проблеми.

1. Шлюб як соціально-психологічний феномен являє собою не просто юридично оформлений або фактичний союз двох осіб, а складну систему міжособистісних зв'язків, що включає емоційні, когнітивні, поведінкові та мотиваційні виміри взаємодії партнерів. У найширшому розумінні подружні відносини - це динамічна система психологічних зв'язків між партнерами, яка охоплює весь спектр їхньої взаємодії: від глибинних емоційних переживань прив'язаності та близькості до повсякденних поведінкових патернів спілкування, спільного ведення побуту та прийняття рішень. Ця система не є статичною - вона перебуває в постійному розвитку, трансформації та адаптації до мінливих умов як внутрішнього, так і зовнішнього середовища.

Теоретичний аналіз наукової літератури засвідчив, що офіційний та цивільний шлюб є двома принципово різними формами організації партнерської взаємодії, які мають спільну емоційно-психологічну основу, але суттєво відрізняються за ступенем правової формалізації, рівнем взаємних зобов'язань та характером рольових очікувань. Офіційний шлюб визначається у психологічній науці як юридично закріплений союз, що породжує взаємні особисті та майнові права й обов'язки подружжя і забезпечує партнерам відчуття соціально підтвердженої стабільності та правової захищеності. Цивільний шлюб, натомість, є добровільним спільним проживанням двох осіб без офіційної реєстрації стосунків, що характеризується вищим ступенем особистісної автономії партнерів та відсутністю зовнішніх інституційних механізмів підтримки зобов'язань. Саме ця принципова відмінність у правовому та соціальному статусі двох форм шлюбу зумовлює відповідні відмінності у психологічних характеристиках партнерської взаємодії, що й стало предметом даного дослідження.

Серед ключових теоретичних положень, сформульованих на основі аналізу наукової літератури, особливої уваги заслуговує концепція задоволеності шлюбом як інтегрального психологічного конструкту. Задоволеність шлюбом - це суб'єктивна оцінка індивідом якості своїх подружніх відносин, що відображає ступінь відповідності реального стану стосунків особистісним потребам, очікуванням та ціннісним орієнтаціям партнера. Цей конструкт є динамічним і змінюється під впливом численних чинників: якості комунікації між партнерами, рівня рольової узгодженості, стилю прив'язаності, наявності дітей, фінансових умов та загального психологічного клімату в сім'ї. Рольова узгодженість, яка є другим ключовим конструктом дослідження, визначається як ступінь відповідності між рольовими очікуваннями одного партнера щодо іншого та фактичними рольовими домаганнями, тобто реальними претензіями на виконання певних функцій. Висока рольова узгодженість є необхідною умовою функціональної ефективності шлюбного союзу та безпосередньо пов'язана з рівнем суб'єктивного задоволення від стосунків.

2. Емпіричне дослідження, проведене на вибірці з 80 пар - 40 офіційних та 40 цивільних, - підтвердило наявність статистично значущих відмінностей між двома формами шлюбу за основними психологічними показниками. Перший і найбільш виразний результат полягає у достовірно вищому рівні суб'єктивної задоволеності шлюбом у зареєстрованих парах порівняно з незареєстрованими. Середній показник задоволеності шлюбом за шкалою КУС Н. Обозова у групі офіційного шлюбу становив 38,4 балів, тоді як у групі цивільного шлюбу — 33,7 балів, а різниця між групами виявилась статистично значущою ($t = 3,12$; $p = 0,002$). Ця закономірність може пояснюватись тим, що юридична фіксація партнерства формує у свідомості подружжя стійке відчуття захищеності, передбачуваності та соціальної легітимності стосунків, що знижує рівень тривоги щодо майбутнього та підвищує загальний психологічний добробут у межах союзу.

Другий суттєвий результат стосується сфери рольової узгодженості. За результатами методики «Рольові очікування і домагання в шлюбі» О. Волкової встановлено, що офіційні пари демонструють вищий рівень узгодженості рольових установок, передусім у господарсько-побутовій сфері ($p = 0,001$) та батьківсько-

виховній сфері ($p = 0,002$). Загальний коефіцієнт рольової узгодженості виявився вищим в офіційних парах на 19,6%. Довіра між партнерами також виявилась достовірно вищою в офіційних парах ($M = 4,3$ з 5 можливих) порівняно з цивільними ($M = 3,8$). Довіра у контексті шлюбних відносин визначається як суб'єктивна впевненість партнера у надійності, передбачуваності та добросовісності іншого в умовах взаємної відкритості та залежності. Кореляційний аналіз підтвердив позитивний достовірний зв'язок між показниками задоволеності шлюбом та рольовою узгодженістю ($r = 0,63$; $p < 0,001$), що свідчить про медіаторну роль рольової узгодженості у формуванні суб'єктивного благополуччя у шлюбі.

Водночас дослідження виявило відсутність статистично значущих відмінностей між офіційними та цивільними парами у сфері інтимно-сексуальних стосунків та соціальної активності ($p > 0,05$). Ця закономірність є принципово важливою з теоретичної точки зору: вона свідчить про те, що базові людські потреби в інтимності, фізичній близькості та соціальній взаємодії реалізуються однаково ефективно незалежно від юридичного статусу союзу. Форма шлюбу є значущим, але не всевизначальним чинником якості партнерської взаємодії: ряд її аспектів детермінується переважно індивідуально-психологічними характеристиками партнерів, а не формою їхнього союзу. Ця диференційована картина відмінностей та подібностей між двома групами свідчить про необхідність нюансованого, поліваріантного підходу до розуміння психологічного виміру шлюбних відносин.

3. Аналіз даних авторського опитувальника доповнив кількісну картину важливими якісними характеристиками. Учасники офіційних пар суттєво частіше вказують на відчуття стабільності у стосунках (82,5% проти 57,5%), вищий рівень зобов'язання перед партнером (85,0% проти 62,5%) та наявність визначених спільних планів на майбутнє (87,5% проти 55,0%). Натомість учасники цивільних пар значно частіше акцентують відчуття свободи у стосунках (85,0% проти 60,0%) та рівноправне спільне прийняття рішень (77,5% проти 55,0%). Ці відмінності свідчать про принципово різні психологічні моделі партнерської взаємодії, що функціонують у двох групах. Перша модель, притаманна офіційному шлюбу, тяжіє

до структурованості, інституційної підтримки зобов'язань та чіткої часової перспективи. Друга модель, характерна для цивільного шлюбу, орієнтована на партнерську рівність, особистісну автономію та гнучкість у конструюванні спільного простору.

Важливим теоретичним внеском дослідження є емпірична верифікація положення про те, що обидві форми шлюбу є психологічно повноцінними та внутрішньо узгодженими моделями організації партнерської взаємодії. Жодна з них не є апіорі кращою чи гіршою - кожна відповідає певним психологічним потребам та ціннісним орієнтаціям осіб, що свідомо обирають ту чи іншу форму стосунків. Цей висновок має принципове значення для практики психологічного консультування, оскільки орієнтує психолога на підтримку якості стосунків у конкретній парі, а не на нормативне просування однієї форми шлюбу як переважної. Визнання психологічної рівноцінності обох форм партнерства не означає заперечення виявлених відмінностей - воно лише вказує на те, що ці відмінності є не ознакою переваги чи недоліку, а відображенням різних способів організації близьких людських стосунків.

4. Практичні рекомендації, сформульовані на основі результатів дослідження, спрямовані на диференційований психологічний супровід пар із різними формами шлюбної організації. Для офіційних пар основний акцент рекомендованої психологічної роботи слід робити на профілактиці рольової ригідності, підтримці особистісної автономії кожного партнера в межах союзу та збереженні динамічної рівноваги між стабільністю та розвитком. Для цивільних пар психологічний супровід повинен першочергово сприяти відкритій комунікації щодо рольових очікувань, розвитку відчуття зобов'язання та формуванню узгодженої часової перспективи спільного майбутнього. В обох випадках завданням психолога є не нав'язування нормативних уявлень про «правильну» форму шлюбу, а підтримка усвідомленого, відповідального та взаємоповажного партнерства, що відповідає індивідуальним потребам і цінностям конкретної пари.

Перспективи подальших досліджень у цій галузі полягають у поглибленому вивченні лонгітюдної динаміки відмінностей між офіційними та цивільними шлюбами, дослідженні чинників переходу від цивільного до офіційного шлюбу, а

також у вивченні впливу соціокультурного контексту - зокрема, умов воєнного часу в Україні - на психологічні характеристики різних форм партнерства. Розширення вибірки, включення лонгітюдного дизайну та залучення додаткових методологічних підходів дозволить отримати більш диференційовану та репрезентативну картину психологічного виміру сучасних форм подружніх відносин. Систематичний розвиток цього наукового напрямку є необхідною передумовою для розробки ефективних, науково обґрунтованих програм психологічної підтримки сімей у сучасних українських умовах.

РЕЗЮМЕ

У зв'язку з трансформацією інституту шлюбу в сучасному суспільстві, зростанням поширеності незареєстрованих партнерств та зміною нормативних уявлень про шлюбно-сімейні стосунки, обрано тему кваліфікаційної роботи «Особливості подружніх взаємин в офіційному та цивільному шлюбі». Дослідження присвячене вивченню психологічних відмінностей у задоволеності шлюбом, комунікації, розподілі ролей та прихильності між партнерами, що перебувають у зареєстрованому та незареєстрованому шлюбі.

У першому розділі роботи розглянуто теоретичні засади дослідження подружніх взаємин в офіційному та цивільному шлюбі. Проаналізовано сучасні наукові підходи до розуміння шлюбу як соціально-психологічного інституту, висвітлено еволюцію форм партнерства від традиційних до альтернативних, визначено психологічні детермінанти задоволеності шлюбними стосунками. Окрему увагу приділено аналізу особливостей комунікації, рольового розподілу та емоційної прихильності в різних формах шлюбного союзу.

У другому розділі досліджено емпіричні аспекти подружніх взаємин в офіційному та цивільному шлюбі. Вибірку склали 80 осіб – 40 пар, з яких 22 перебувають у зареєстрованому шлюбі та 18 – у цивільному. Встановлено, що особи в офіційному шлюбі демонструють статистично значущо вищий рівень задоволеності шлюбом ($M = 38,4$) порівняно з особами у цивільному шлюбі ($M = 33,7$; $t = 3,12$; $p = 0,002$). Виявлено значущий позитивний зв'язок між ефективністю комунікації та задоволеністю шлюбом ($r = 0,61$; $p = 0,001$). Розроблено практичні рекомендації щодо психологічного супроводу подружніх пар у різних формах партнерства.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг роботи становить 95 сторінок. У списку використаної літератури налічується 55 джерел, зокрема 15 – англійською мовою.

Ключові слова: подружні взаємини, офіційний шлюб, цивільний шлюб, задоволеність шлюбом, комунікація, рольовий розподіл, прихильність.

RESUME

In light of the transformation of the institution of marriage in modern society, the growing prevalence of unregistered partnerships, and changing normative perceptions of marital and family relationships, the topic of this thesis is “Characteristics of Marital Relationships in Legal and Common-Law Marriages.” The study is devoted to examining psychological differences in marital satisfaction, communication, role distribution, and attachment between partners in registered and unregistered marriages.

The first chapter of the thesis examines the theoretical foundations of research on marital relationships in official and common-law marriages. It analyzes contemporary scientific approaches to understanding marriage as a socio-psychological institution, highlights the evolution of partnership forms from traditional to alternative, and identifies the psychological determinants of satisfaction with marital relationships. Particular attention is paid to the analysis of the characteristics of communication, role distribution, and emotional attachment in various forms of marital union.

The second chapter examines the empirical aspects of marital relationships in legally registered and common-law marriages. The sample consisted of 80 individuals—40 couples, of whom 22 were in legally registered marriages and 18 in common-law marriages. It was found that individuals in official marriages demonstrate a statistically significantly higher level of marital satisfaction ($M = 38.4$) compared to those in common-law marriages ($M = 33.7$; $t = 3.12$; $p = 0.002$). A significant positive correlation was found between communication effectiveness and marital satisfaction ($r = 0.61$; $p = 0.001$). Practical recommendations were developed regarding psychological support for married couples in various forms of partnership.

The thesis consists of an introduction, two chapters, conclusions, a list of references, and appendices. The work is 95 pages long. The list of references includes 55 sources, including 15 in English.

Keywords: *marital relationships, legal marriage, common-law marriage, marital satisfaction, communication, role distribution, attachment.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Адамова, О. С., & Тодошак, О. О. (2024). Готовність сучасної молоді до вступу у цивільний шлюб: психологічні фактори. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*, 4, 34–40.
<https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2024.4.7>
- Андрусак, І. П. (2024). Чоловіки як потерпілі від домашнього насильства: фактори правового регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 3(81), 11–15.
- Белкіна-Ковальчук, О. (2021). Сімейне неблагополуччя та його наслідки: соціально-педагогічний аспект. *Humanitas*, 3, 17–24.
<https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.3.3>
- Васюк, К. М. (2023). Гендерні особливості готовності до романтичних стосунків в юнацькому віці. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія «Психологічні науки»*, 103–111.
- Гаврикова, Т. (2025). Готовність студентської молоді до шлюбу та сімейних відносин як проблема сучасної психології. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Психологія*, 3(68), 147–153.
<https://doi.org/10.32689/maup.psych.2025.3.21>
- Гончарова, А. В., & Мурач, Д. В. (2021). Основні чинники покращення стану інституту сім'ї в Україні. *Нове українське право*, 5, 7–14.
<https://doi.org/10.51989/NUL.2021.5.1>
- Горденко, В. В. (2025). *Комунікативні вміння як чинник задоволеності шлюбом* [Кваліфікаційна робота]. Київський університет імені Бориса Грінченка.
- Діденко, Л. В. (2023). Загальна характеристика шлюбно-сімейних правовідносин та їх припинення за законодавством України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 79(1), 182–186.
<https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.1.31>
- Дорошук, Д. (2025). *Психологічна дистанція між партнерами у сім'ях із шлюбозрозлучними намірами* [Кваліфікаційна робота]. Волинський національний університет імені Лесі Українки.

- Драч, Н. І. (2025). Шлюб та фактичні шлюбні відносини: сучасний стан та перспективи розвитку правового регулювання. *Журнал східноєвропейського права*.
- Дубич, К. В. (2022). Актуальні проблеми сім'ї як об'єкта соціальної політики та соціальної роботи. *Humanitas*, 6, 3–9. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.6.1>
- Жук, О., Сільвестрова, О., & Гапончук, О. (2022). Соціальні виклики в сучасному українському суспільстві в умовах воєнного стану та в повоєнний період. *Humanitas*, 4, 22–29. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.4.4>
- Зінсу, О. І. (2021). Злочин домашнє насильство (ст. 126-1 КК України): аналіз судової практики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 66.
- Зубицька, І. В. (2021). Запобігання та протидія домашньому насильству: міжнародні стандарти, європейський досвід, національні перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*, 4, 454–458. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-4/113>
- Коваленко, І. (2023). Форми домашнього насильства, механізми захисту та правове регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 77(2).
- Луценко, О. А. (2019). *Філософія та культура статі: гендерний аналіз: монографія*. ФОП Цьома С. П.
- Мельник, О. О. (2024). Правова природа шлюбних відносин: теорія та практика. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*.
- Мельник, О. О. (2023). Проблематика визначення місця проживання дитини після розлучення батьків у період воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 79(1).
- Мельничук, М., & Рева, М. (2023). Специфіка гендерно-рольових уявлень юнацтва із різною мотивацією кохання. *Молодий вчений*, 4(116), 64–68.
- Моргунова, М. В., & Поліщук, М. Г. (2021). Актуальні проблеми розвитку сучасної сім'ї в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*, 11, 206–209. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/50>

- Мосол, Н. (2023). Психологія любові: теоретичні та прикладні фактори дослідження. У *Psychological patterns of social processes and personality development in modern society: Scientific monograph* (с. 107–118). Baltija Publishing.
- Нестерцова-Собакарь, О. В. (2024). Припинення шлюбу внаслідок розірвання та його правові наслідки за сімейним законодавством України з урахуванням правового режиму воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 86(2).
- Олейник, Н. О., & Бабатіна, С. І. (2020). Феномен любові в уявленнях чоловіків та жінок. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*, 31(70), 51–57.
- Перцева, Т. О., Огоренко, В. В., Кожина, Г. М. та ін. (2021). *Актуальні проблеми сімейного насильства: монографія* (Т. О. Перцева & В. В. Огоренко, Ред.). Дніпро.
- Петяк, О. В. (2019). *Дослідження особливостей взаємозв'язку ревнощів та агресії у шлюбних партнерів*.
- Протас, О. Л. (2020). Трансформація інституту сім'ї як чинник умов сімейного виховання. *Вісник післядипломної освіти*, 11(40), 136–153. [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2020-11\(40\)-136-153](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2020-11(40)-136-153)
- Рачинський, Р. Ю. (2023). Теоретичні основи шлюбно-сімейних правовідносин. *Часопис Київського університету права*, 3, 104–107. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2023.20>
- Ревуцька, І. Е. (2021). *Правові підстави створення сім'ї за законодавством України та країн – членів ЄС: порівняльно-правова характеристика* [Дисертація кандидата юридичних наук]. Івано-Франківськ.
- Руфанова, В. (2023). Детермінаційна архітектура домашнього насильства, зумовлена збройним конфліктом. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 77(2).
- Святогор, Т. П. (2023). *Психологічні чинники задоволеності шлюбом на різних етапах подружнього життя* [Кваліфікаційна робота]. Поліський національний університет.

- Тавровецька, Н. І., & Кравців, В. В. (2019). Уявлення молоді про феномен любові залежно від рівня розвитку духовності. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*, 1, 33–40.
- Уманець, Н. (2022). Трансформації рольової структури сучасної української сім'ї крізь призму її інституціональних змін. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 1(2/104), 199–212. <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2022-104-2-199-212>
- Усік, М. В. (2025). *Психологічні особливості міжособистісних стосунків партнерів у громадянському (незарєєстрованому) шлюбі* [Магістерська робота]. Волинський національний університет імені Лесі Українки.
- Федоренко, Р. П. (2024). *Психологія сім'ї: навч. посіб.* (3-тє вид.). Вежа-Друк.
- Фішер, Г. (2019). *Чому ми кохаємо. Природа й хімія романтичних почуттів*. Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля».
- Чеховська, І. В., & Божук, І. І. (2021). Перспективи розвитку інституту сімейної медіації в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*, 2(94), 246–258. <https://doi.org/10.33766/2524-0323.94.246-258>
- Шевцова, Д. В. (2021). Феномен кохання як базова умова становлення концепції щастя сучасної особистості. *Перспективи та інновації науки*, 4(4), 423–430.
- Шумко, Я. (2024). Трансформація інституту сім'ї в сучасних умовах: психолого-правовий аспект. *Юридична психологія*, 1(34), 154–161. <https://doi.org/10.33270/03243401.154>
- Яворовська, Л. М., & Баліцька, А. Р. (2020). Уявлення про поняття «кохання» молодих жінок і чоловіків. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, 69, 48–54.
- Спадкування партнерів у фактичних шлюбних відносинах в умовах цифровізації.* (2026). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 93(1). <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93>
- Abreu-Afonso, J., Ramos, M. M., Queiroz-Garcia, I., & Leal, I. (2022). How couple's relationship lasts over time? A model for marital satisfaction. *Psychological Reports*, 125(2), 707–729. <https://doi.org/10.1177/00332941211000651>

- Cherlin, A. J. (2020). Degrees of change: An assessment of the deinstitutionalization of marriage thesis. *Journal of Marriage and Family*, 82(1), 62–80. <https://doi.org/10.1111/jomf.12605>
- Foran, H. M., Mueller, V., Schulz, W., & Hahlweg, K. (2022). Cohabitation, relationship stability, relationship adjustment, and children's mental health over 10 years. *Frontiers in Psychology*, 12, Article 746306. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.746306>
- Furstenberg, F. F. (2020). Kinship reconsidered: Research on a neglected topic. *Journal of Marriage and Family*, 82(1), 364–382. <https://doi.org/10.1111/jomf.12628>
- Johansen, K. (2022). Mental health benefits of cohabitation and marriage: A longitudinal analysis of Norwegian register data. *Population Studies*. <https://doi.org/10.1080/00324728.2022.2063933>
- Mazza, M., Marano, G., Gonzalez del Castillo, A. et al. (2021). Intimate partner violence: A loop of abuse, depression and victimization. *World Journal of Psychiatry*, 11(6), 215–221. <https://doi.org/10.5498/wjp.v11.i6.215>
- Mu, Z. (2024). Premarital cohabitation, marital dissolution, and marital quality in China. *Journal of Family Issues*. <https://doi.org/10.1177/0192513X231155663>
- Raley, R. K., & Sweeney, M. M. (2020). Divorce, repartnering, and stepfamilies: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 82(1), 81–99. <https://doi.org/10.1111/jomf.12651>
- Saeedi, Z. (2024). Predicting marital satisfaction based on attitudes towards gender roles. *Journal of Family Relations Studies*, 4(14), 31–40.
- Sassler, S., & Lichter, D. T. (2020). Cohabitation and marriage: Complexity and diversity in union-formation patterns. *Journal of Marriage and Family*, 82(1), 35–61. <https://doi.org/10.1111/jomf.12617>
- Sassler, S., & Miller, A. J. (2023). Assessing the deinstitutionalization of marriage thesis: Changes in the meaning of cohabitation over the relationship life course. *Journal of Marriage and Family*, 85(2), 370–390. <https://doi.org/10.1111/jomf.12883>
- Stanley, S. M., & Rhoades, G. K. (2023). *What's the plan? Cohabitation, engagement, and divorce*. Institute for Family Studies.

- Stewart, D. E., MacMillan, H., & Kimber, M. (2021). Recognizing and responding to intimate partner violence: An update. *Canadian Journal of Psychiatry*, 66(1), 71–76. <https://doi.org/10.1177/0706743720939676>
- Walsh, F. (2020). Loss and resilience in the time of COVID-19: Meaning making, hope, and transcendence. *Family Process*, 59(3), 898–911. <https://doi.org/10.1111/famp.12588>
- Wider, W., Chua, B. S., Mutang, J. A. et al. (2025). Associations between intimacy in relationships and marital satisfaction across gender and in different durations of relationship. *Cogent Psychology*. <https://doi.org/10.1080/23311908.2025.2545657>

ДОДАТКИ

Додаток А

Діагностичний інструментарій дослідження

«Психологічні характеристики подружніх відносин» розроблений у межах емпіричного дослідження

Методологічна основа опитувальника:

- *Шкала задоволеності шлюбом (КУС, Н. Обозов) - когнітивний і емоційний компоненти задоволеності, оцінка партнера, спільність інтересів, емоційний клімат, рівень взаєморозуміння.*

- *Методика «Рольові очікування і домагання в шлюбі» (РОД, О. Волкова) - 7 рольових сфер: господарсько-побутова, батьківсько-виховна, соціальна активність, емоційно-психотерапевтична, зовнішня привабливість, інтимно-сексуальна, особистісна ідентифікація з партнером.*

Шановний(а) учасник(ця)!

Цей опитувальник є частиною наукового дослідження психологічних особливостей партнерських стосунків. Просимо Вас відповідати щиро та самостійно, не радячись із партнером. Дослідження є анонімним — жодні особисті дані не будуть розголошені. Результати використовуються виключно в узагальненому вигляді для наукових цілей.

БЛОК 1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

1. Ваша стать:

- а) Жіноча
- б) Чоловіча
- в) Інша / Не бажаю вказувати

2. Ваш вік (повних років):

- а) 22–25 років
- б) 26–30 років

- в) 31–35 років
- г) 36–40 років
- д) 41–45 років

3. Тривалість Ваших поточних стосунків із партнером:

- а) До 1 року
- б) 1–2 роки
- в) 3–5 років
- г) 6–9 років
- д) 10 років і більше

4. Яку форму стосунків Ви маєте зі своїм партнером?

Будь ласка, уважно ознайомтеся з визначеннями перед відповіддю.

а) Офіційний (zareєстрований) шлюб — союз, zareєстрований у органах державної реєстрації актів цивільного стану (РАЦС). Ви та Ваш партнер є офіційним подружжям у юридичному сенсі.

б) Цивільний шлюб (неzareєстровані стосунки) — тривале спільне проживання та ведення господарства без офіційної реєстрації. Ви вважаєте одне одного партнерами, але союз юридично не оформлений.

в) Заручені / плануємо одружитися найближчим часом (але ще не одружені офіційно)

г) Інша форма стосунків (за бажанням вкажіть):

БЛОК 2. ХАРАКТЕРИСТИКИ ПАРТНЕРСЬКИХ СТОСУНКІВ

Оберіть варіант, який найточніше відображає Ваш особистий досвід.

Правильних чи неправильних відповідей не існує.

1. Загальна задоволеність та емоційний клімат стосунків

(відповідає когнітивному та емоційному компонентам шкали КУС)

5. Як Ви загалом оцінюєте якість своїх стосунків із партнером? [КУС]

а) Дуже задоволений(а) - стосунки повністю відповідають моїм очікуванням і потребам

- б) Скоріше задоволений(а) - є певні труднощі, але загалом усе добре
- в) Важко сказати - стосунки мають як переваги, так і недоліки
- г) Скоріше незадоволений(а) - у стосунках більше проблем, ніж хотілося б
- д) Незадоволений(а) - стосунки значною мірою не відповідають моїм очікуванням

6. Як Ви б охарактеризували емоційний клімат у Вашій парі? [КУС]

- а) Теплий і сприятливий - ми відчуваємо взаємну приязнь та підтримку
- б) Переважно позитивний, хоча бувають напружені моменти
- в) Нейтральний - ні особливо теплий, ні холодний
- г) Напружений - між нами часто виникає дискомфорт або конфлікти
- д) Несприятливий - у стосунках переважає напруга або відчуженість

7. Наскільки добре Ваш партнер розуміє Ваші думки, почуття та потреби? [КУС]

- а) Дуже добре - партнер зазвичай розуміє мене без зайвих пояснень
- б) Переважно добре - більшість важливих речей партнер розуміє правильно
- в) Частково - партнер розуміє мене лише у деяких аспектах
- г) Слабо - мені часто доводиться пояснювати те, що здається очевидним
- д) Погано - відчуваю, що партнер мене майже не розуміє

8. Наскільки збігаються Ваші інтереси, цінності та погляди з інтересами партнера? [КУС]

- а) Дуже багато спільного - ми схожі у більшості важливих питань
- б) Переважно збігаються - різниця є, але вона нас не розділяє
- в) Частково - є спільні інтереси, але також суттєві відмінності
- г) Мало спільного - ми досить різні за інтересами та поглядами
- д) Майже нічого спільного - наші цінності та інтереси дуже відрізняються

II. Рольові очікування та розподіл функцій у стосунках

(відповідає 7 рольовим сферам методики РОД)

9. Як у Вашій парі розподілені побутові обов'язки (прибирання, готування, покупки тощо)? [РОД: господарсько-побутова]

- а) Ми чітко домовились - кожен знає свої обов'язки, і це нас влаштовує
- б) Є загальна домовленість, хоча інколи виникають непорозуміння
- в) Розподіл склався стихійно - не обговорювали, але якось справляємось
- г) Обов'язки розподілені нерівномірно - один із нас робить значно більше
- д) Розподіл побутових обов'язків є постійним джерелом суперечок

10. Як Ви та Ваш партнер ставитесь до питань виховання дітей (або до майбутнього батьківства)? [РОД: батьківсько-виховна]

- а) Наші погляди на виховання дітей повністю збігаються
- б) Переважно збігаються, хоча є незначні розбіжності
- в) Частково збігаються - у деяких питаннях маємо різні підходи
- г) Суттєво розходимося - маємо різні погляди на роль кожного у вихованні
- д) Ця тема є джерелом серйозних суперечок між нами

11. Наскільки Ви та Ваш партнер задоволені рівнем соціальної активності один одного (робота, друзі, хобі поза домом)? [РОД: соціальна активність]

- а) Повністю задоволені - наші уявлення про баланс між сімейним і особистим збігаються
- б) Переважно задоволені, хоча є окремі питання
- в) По-різному - іноді один із нас хоче більше / менше спільного часу
- г) Один із нас вважає, що інший приділяє надто багато часу особистим справам
- д) Це є суттєвим джерелом напруженості між нами

12. Чи відчуваєте Ви, що партнер є для Вас емоційною опорою - вислуховує, підтримує, допомагає впоратись зі стресом? [РОД: емоційно-психотерапевтична]

- а) Так, завжди - партнер є надійною емоційною підтримкою

- б) Переважно так - підтримка є у більшості ситуацій
- в) Іноді - залежить від конкретної ситуації та настрою партнера
- г) Рідко - мені частіше доводиться справлятися з переживаннями самотійно
- д) Майже ніколи - партнер не виконує для мене роль емоційної опори

13. Наскільки важливим для Вас є те, як партнер стежить за своїм зовнішнім виглядом, і чи збігаються Ваші очікування в цьому? [РОД: зовнішня привабливість]

- а) Повністю збігаються - обидва ставимось до зовнішнього вигляду однаково
- б) Переважно збігаються - незначні відмінності є, але не є проблемою
- в) Є певні розбіжності - один із нас приділяє цьому більше уваги
- г) Помітні розбіжності - це інколи стає причиною незадоволення
- д) Наші очікування щодо зовнішнього вигляду суттєво різняться - це є джерелом конфліктів

14. Чи задоволені Ви інтимною стороною Ваших стосунків та чи відповідає вона Вашим очікуванням? [РОД: інтимно-сексуальна]

- а) Повністю задоволений(а) - ця сфера приносить задоволення обом
- б) Переважно задоволений(а) - є незначні відмінності у потребах
- в) Частково - ця сфера вимагає більшого взаєморозуміння
- г) Скоріше не задоволений(а) - наші очікування суттєво різняться
- д) Ця сфера є серйозною проблемою у наших стосунках

15. Наскільки Ви відчуваєте себе єдиним цілим із партнером - ділите спільні цінності, бачите спільне майбутнє, ідентифікуєте себе як пару? [РОД: особистісна ідентифікація]

- а) Повністю - ми маємо спільні цінності, цілі та відчуття «ми»
- б) Переважно так - є спільне ядро, хоча й зберігається власна індивідуальність
- в) Частково - у деяких важливих речах ми залишаємось дуже різними
- г) Скоріше ні - ми більше існуємо паралельно, ніж разом

д) Не відчуваю ідентифікації з партнером як зі «своїм»

III. Зобов'язання, стабільність та перспектива стосунків

(доповнює когнітивний компонент шкали КУС)

16. Наскільки Ви відчуваєте стабільність і передбачуваність Ваших стосунків? [КУС]

- а) Дуже стабільними - я впевнений(а) у майбутньому цих стосунків
- б) Переважно стабільними - є незначні сумніви, але загалом є впевненість
- в) По-різному - буває як відчуття стійкості, так і невизначеності
- г) Переважно нестабільними - майбутнє стосунків часто викликає у мене тривогу
- д) Дуже нестабільними - я не знаю, яким буде наше майбутнє

17. Чи маєте Ви та Ваш партнер узгоджені спільні плани на майбутнє? [КУС]

- а) Так - є конкретні, чітко обговорені спільні цілі та плани
- б) Є загальне спільне бачення, але без конкретних деталей
- в) Частково - деякі питання обговорили, інші залишилися відкритими
- г) Плани лише у загальних рисах, конкретики поки що немає
- д) Ні - питання спільного майбутнього ми не обговорювали або маємо різні погляди

18. Наскільки Ви відчуваєте зобов'язання перед партнером і цими стосунками? [КУС]

- а) Повністю - ці стосунки є пріоритетом, і я готовий(а) докладати зусиль
- б) Переважно так - зобов'язання є, хоча інколи виникають внутрішні питання
- в) Помірно - я ціную стосунки, але вони не є єдиним моїм пріоритетом
- г) Скоріше ні - рівень зобов'язання нижчий, ніж я хотів(ла) б
- д) Майже не відчуваю зобов'язання - стосунки сприймаються радше як тимчасові

ВІДКРИТЕ ЗАПИТАННЯ (за бажанням)

Якщо Ви хочете додати щось важливе про Ваші стосунки, що не відобразилось у запитаннях вище — будь ласка, напишіть тут.

Посилання на Google-форму та бланки психодіагностичних методик

“Шкала задоволеності шлюбом” (КУС, Н. Обозов):

https://docs.google.com/forms/d/1cKXJu05VMAISMbhkkweeupdYGKx1P3OUo7k-Qwo0SgU/viewform?edit_requested=true

Методика “Рольові очікування і домагання в шлюбі” (РОД, О. Волкова):

https://docs.google.com/forms/d/1JGnym88idvIFoVZAe10eAmeQcNZpGsxyRnrc36gbNXg/viewform?edit_requested=true

Бланки відповідей респондентів за методикою “Шкала задоволеності шлюбом”
(КУС, Н. Обозов)

7. Наскільки добре Ваш партнер розуміє Ваші думки, почуття та потреби? *

- а) Дуже добре - партнер зазвичай розуміє мене без зайвих пояснень
- б) Переважно добре - більшість важливих речей партнер розуміє правильно
- в) Частково - партнер розуміє мене лише у деяких аспектах
- г) Слабо - мені часто доводиться пояснювати те, що здається очевидним
- д) Погано - відчуваю, що партнер мене майже не розуміє

Бланки відповідей респондентів за методикою “Рольові очікування і домагання в шлюбі” (РОД, О. Волкова)

10. Як Ви та Ваш партнер ставитесь до питань виховання дітей (або до майбутнього батьківства)? *

- а) Наші погляди на виховання дітей повністю збігаються
- б) Переважно збігаються, хоча є незначні розбіжності
- в) Частково збігаються - у деяких питаннях маємо різні підходи
- г) Суттєво розходимося - маємо різні погляди на роль кожного у вихованні
- д) Ця тема є джерелом серйозних суперечок між нами

Статистика опитування респондентів (Google Forms)

Статистика відповідей респондентів за методикою “Шкала задоволеності шлюбом” (КУС, Н. Обозов)

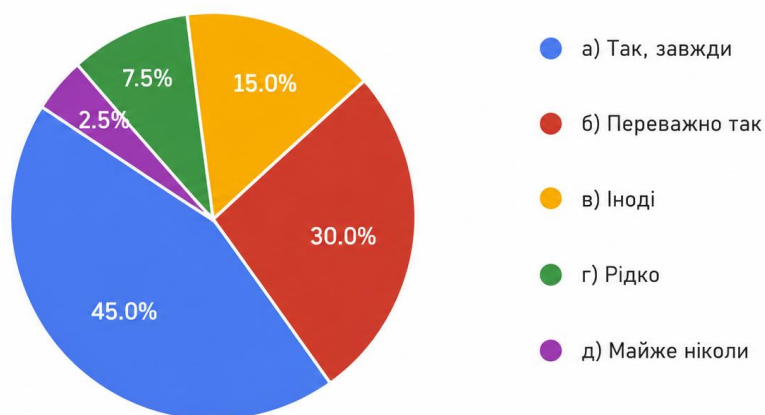

Статистика відповідей респондентів за методикою “Рольові очікування і домагання в шлюбі” (РОД, О. Волкова)

12. Чи відчуваєте Ви, що партнер є для Вас емоційною опорою - вислуховує, підтримує, допомагає впоратись зі стресом?

[Копіювати діаграму](#)

80 відповідей

Узагальнена таблиця з показниками «сирих балів» проведеного дослідження

ID пари	Соціально-демографічні характеристики				Психодіагностичні показники		
	Форма шлюбу	Середній вік	Тривалість стосунків	Наявність дітей	Шкала КУС (Задоволеність)	Шкала РОД (Узгодженість)	Рівень довіри (Анкета, 1-5)
1	Цивільний	26	2.6	Так	34	5.4	3
2	Цивільний	26	4.3	Ні	39	7.5	5
3	Цивільний	29	5.1	Ні	38	5.9	4
4	Офіційний	30	1.2	Ні	34	7.3	4
5	Цивільний	32	3.5	Ні	32	5.6	3
6	Цивільний	32	5.7	Ні	40	5.9	5
7	Офіційний	41	10.6	Ні	38	7.8	5
8	Цивільний	30	1.8	Так	31	5.4	4
9	Офіційний	29	6.9	Так	35	7.1	4
10	Цивільний	34	5.3	Ні	25	8.0	4
11	Офіційний	34	1.0	Так	41	7.5	4
12	Офіційний	21	4.9	Так	32	6.9	4
13	Цивільний	32	4.3	Ні	34	4.6	4
14	Офіційний	30	3.8	Так	38	7.7	4
15	Цивільний	29	6.0	Ні	40	8.2	3
16	Цивільний	33	2.3	Так	33	4.7	4
17	Цивільний	32	1.0	Ні	39	7.2	3
18	Цивільний	25	3.4	Ні	36	6.9	4
19	Цивільний	22	1.0	Ні	49	6.7	5
20	Офіційний	24	2.1	Так	34	6.9	4
21	Офіційний	31	6.3	Так	40	7.0	5
22	Офіційний	29	8.3	Ні	37	7.6	4
23	Цивільний	34	1.0	Ні	35	6.6	4
24	Цивільний	24	2.4	Ні	20	2.3	3
25	Цивільний	40	1.0	Ні	28	4.0	3
26	Офіційний	39	4.3	Ні	30	6.4	4
27	Офіційний	22	9.0	Так	36	6.3	4
28	Цивільний	39	1.0	Ні	43	7.4	5
29	Офіційний	26	3.2	Ні	40	7.0	4
30	Офіційний	25	5.6	Ні	49	8.1	5
31	Офіційний	24	8.8	Так	37	6.1	5
32	Цивільний	25	6.7	Ні	32	6.4	3
33	Офіційний	40	4.4	Так	44	7.4	5
34	Цивільний	21	1.0	Так	38	5.9	4
35	Цивільний	34	5.4	Так	30	4.3	4
36	Офіційний	28	8.7	Ні	30	7.6	4
37	Цивільний	30	1.0	Ні	42	9.4	4
38	Офіційний	27	6.8	Так	38	8.3	4
39	Офіційний	21	7.7	Так	36	7.6	4
40	Офіційний	32	2.4	Ні	36	5.7	4
41	Офіційний	29	6.8	Так	39	6.1	4
42	Цивільний	31	1.0	Ні	32	5.9	4
43	Офіційний	29	4.6	Ні	44	8.4	4
44	Офіційний	34	8.1	Так	37	8.0	4
45	Офіційний	30	3.6	Ні	35	9.1	4
46	Цивільний	34	4.4	Ні	45	6.4	4
47	Офіційний	39	4.9	Ні	35	5.7	4
48	Цивільний	30	1.3	Ні	35	6.4	4
49	Офіційний	33	3.7	Так	34	5.9	4
50	Цивільний	27	1.0	Так	36	7.9	5
51	Офіційний	36	1.0	Так	37	7.6	4
52	Офіційний	33	8.9	Ні	39	6.4	4
53	Офіційний	28	6.9	Ні	27	6.0	3

ID пари	Соціально-демографічні характеристики				Психодіагностичні показники		
	Форма шлюбу	Середній вік	Тривалість стосунків	Наявність дітей	Шкала КУС (Задоволеність)	Шкала РОД (Узгодженість)	Рівень довіри (Анкета, 1-5)
54	Офіційний	30	5.2	Так	36	8.3	4
55	Офіційний	26	10.7	Так	50	10.0	5
56	Офіційний	24	6.1	Так	45	7.4	5
57	Цивільний	33	8.3	Ні	30	5.6	4
58	Офіційний	28	6.9	Ні	40	8.2	4
59	Офіційний	25	8.3	Ні	40	7.1	5
60	Цивільний	31	2.9	Ні	38	7.7	5
61	Офіційний	35	9.1	Так	40	7.3	5
62	Цивільний	31	7.4	Ні	36	7.3	4
63	Цивільний	20	3.1	Ні	30	5.9	3
64	Цивільний	25	6.2	Ні	40	5.7	5
65	Цивільний	20	3.7	Так	39	6.7	3
66	Офіційний	32	1.0	Ні	43	8.8	4
67	Офіційний	35	5.4	Ні	47	10.0	5
68	Цивільний	23	1.0	Так	29	3.4	5
69	Цивільний	32	2.0	Так	29	5.2	3
70	Цивільний	48	4.2	Так	29	6.4	3
71	Цивільний	25	2.1	Ні	38	5.6	4
72	Офіційний	32	6.1	Так	38	9.2	4
73	Офіційний	32	10.0	Ні	41	8.6	5
74	Цивільний	31	2.1	Ні	33	7.7	4
75	Офіційний	31	5.7	Ні	39	6.9	4
76	Цивільний	26	3.2	Ні	39	6.7	5
77	Цивільний	31	1.6	Ні	38	7.9	4
78	Цивільний	28	1.5	Ні	36	5.9	4
79	Офіційний	33	4.8	Так	40	7.4	5
80	Цивільний	29	7.1	Так	43	5.2	4

Показники ранжування результатів дослідження

Ранг	Ідентифікатор	Форма шлюбу	Середній вік пари	Тривалість стосунків (роки)	Задоволеність шлюбом (КУС)	Рольова узгодженість (РОД)	Рівень довіри (1-5)
1	Пара 1	Офіційний	26	10.7	50	10.0	5
2	Пара 2	Офіційний	25	5.6	49	8.1	5
3	Пара 3	Цивільний	22	1.0	49	6.7	5
4	Пара 4	Офіційний	35	5.4	47	10.0	5
5	Пара 5	Офіційний	24	6.1	45	7.4	5
6	Пара 6	Цивільний	34	4.4	45	6.4	4
7	Пара 7	Офіційний	29	4.6	44	8.4	4
8	Пара 8	Офіційний	40	4.4	44	7.4	5
9	Пара 9	Офіційний	32	1.0	43	8.8	4
10	Пара 10	Цивільний	39	1.0	43	7.4	5
11	Пара 11	Цивільний	29	7.1	43	5.2	4
12	Пара 12	Цивільний	30	1.0	42	9.4	4
13	Пара 13	Офіційний	32	10.0	41	8.6	5
14	Пара 14	Офіційний	34	1.0	41	7.5	4
15	Пара 15	Офіційний	28	6.9	40	8.2	4
16	Пара 16	Цивільний	29	6.0	40	8.2	3
17	Пара 17	Офіційний	33	4.8	40	7.4	5
18	Пара 18	Офіційний	35	9.1	40	7.3	5
19	Пара 19	Офіційний	25	8.3	40	7.1	5
20	Пара 20	Офіційний	31	6.3	40	7.0	5
21	Пара 21	Офіційний	26	3.2	40	7.0	4
22	Пара 22	Цивільний	32	5.7	40	5.9	5
23	Пара 23	Цивільний	25	6.2	40	5.7	5
24	Пара 24	Цивільний	26	4.3	39	7.5	5
25	Пара 25	Цивільний	32	1.0	39	7.2	3
26	Пара 26	Офіційний	31	5.7	39	6.9	4
27	Пара 27	Цивільний	26	3.2	39	6.7	5
28	Пара 28	Цивільний	20	3.7	39	6.7	3
29	Пара 29	Офіційний	33	8.9	39	6.4	4
30	Пара 30	Офіційний	29	6.8	39	6.1	4
31	Пара 31	Офіційний	32	6.1	38	9.2	4
32	Пара 32	Офіційний	27	6.8	38	8.3	4
33	Пара 33	Цивільний	31	1.6	38	7.9	4
34	Пара 34	Офіційний	41	10.6	38	7.8	5
35	Пара 35	Офіційний	30	3.8	38	7.7	4
36	Пара 36	Цивільний	31	2.9	38	7.7	5
37	Пара 37	Цивільний	29	5.1	38	5.9	4
38	Пара 38	Цивільний	21	1.0	38	5.9	4
39	Пара 39	Цивільний	25	2.1	38	5.6	4
40	Пара 40	Офіційний	34	8.1	37	8.0	4
41	Пара 41	Офіційний	29	8.3	37	7.6	4
42	Пара 42	Офіційний	36	1.0	37	7.6	4
43	Пара 43	Офіційний	24	8.8	37	6.1	5
44	Пара 44	Офіційний	30	5.2	36	8.3	4
45	Пара 45	Цивільний	27	1.0	36	7.9	5
46	Пара 46	Офіційний	21	7.7	36	7.6	4

Ранг	Ідентифікатор	Форма шлюбу	Середній вік пари	Тривалість стосунків (роки)	Задоволеність шлюбом (КУС)	Рольова узгодженість (РОД)	Рівень довіри (1-5)
47	Пара 47	Цивільний	31	7.4	36	7.3	4
48	Пара 48	Цивільний	25	3.4	36	6.9	4
49	Пара 49	Офіційний	22	9.0	36	6.3	4
50	Пара 50	Цивільний	28	1.5	36	5.9	4
51	Пара 51	Офіційний	32	2.4	36	5.7	4
52	Пара 52	Офіційний	30	3.6	35	9.1	4
53	Пара 53	Офіційний	29	6.9	35	7.1	4
54	Пара 54	Цивільний	34	1.0	35	6.6	4
55	Пара 55	Цивільний	30	1.3	35	6.4	4
56	Пара 56	Офіційний	39	4.9	35	5.7	4
57	Пара 57	Офіційний	30	1.2	34	7.3	4
58	Пара 58	Офіційний	24	2.1	34	6.9	4
59	Пара 59	Офіційний	33	3.7	34	5.9	4
60	Пара 60	Цивільний	26	2.6	34	5.4	3
61	Пара 61	Цивільний	32	4.3	34	4.6	4
62	Пара 62	Цивільний	31	2.1	33	7.7	4
63	Пара 63	Цивільний	33	2.3	33	4.7	4
64	Пара 64	Офіційний	21	4.9	32	6.9	4
65	Пара 65	Цивільний	25	6.7	32	6.4	3
66	Пара 66	Цивільний	31	1.0	32	5.9	4
67	Пара 67	Цивільний	32	3.5	32	5.6	3
68	Пара 68	Цивільний	30	1.8	31	5.4	4
69	Пара 69	Офіційний	28	8.7	30	7.6	4
70	Пара 70	Офіційний	39	4.3	30	6.4	4
71	Пара 71	Цивільний	20	3.1	30	5.9	3
72	Пара 72	Цивільний	33	8.3	30	5.6	4
73	Пара 73	Цивільний	34	5.4	30	4.3	4
74	Пара 74	Цивільний	48	4.2	29	6.4	3
75	Пара 75	Цивільний	32	2.0	29	5.2	3
76	Пара 76	Цивільний	23	1.0	29	3.4	5
77	Пара 77	Цивільний	40	1.0	28	4.0	3
78	Пара 78	Офіційний	28	6.9	27	6.0	3
79	Пара 79	Цивільний	34	5.3	25	8.0	4
80	Пара 80	Цивільний	24	2.4	20	2.3	3

Показники кореляційного/статистичного аналізу результатів дослідження

Описові показники основних змінних у групах офіційного та цивільного шлюбу

Показник	Група	N	Середнє (M)	Медіана (Me)	Стандартне відхилення (SD)
Задоволеність шлюбом (КУС, загальний бал)	Офіційний шлюб	40	69.75	69.0	8.54
Задоволеність шлюбом (КУС, загальний бал)	Цивільний шлюб	40	62.74	62.75	9.01
Рольові очікування і домагання (РОД, загальний бал)	Офіційний шлюб	40	25.59	25.29	2.19
Рольові очікування і домагання (РОД, загальний бал)	Цивільний шлюб	40	24.07	24.0	2.60
Рольові очікування і домагання (РОД, середнє по сферах)	Офіційний шлюб	40	3.65	3.60	0.31
Рольові очікування і домагання (РОД, середнє по сферах)	Цивільний шлюб	40	3.44	3.43	0.38
Емоційний клімат (КУС)	Офіційний шлюб	40	3.88	3.90	0.53
Емоційний клімат (КУС)	Цивільний шлюб	40	3.49	3.65	0.54
Довіра (КУС)	Офіційний шлюб	40	3.90	3.83	0.55
Довіра (КУС)	Цивільний шлюб	40	3.49	3.50	0.59
Визначеність майбутнього (КУС)	Офіційний шлюб	40	3.91	4.00	0.52
Визначеність майбутнього (КУС)	Цивільний шлюб	40	3.47	3.58	0.56

Автономія (РОД)	Офіційний шлюб	40	1.88	1.85	0.55
Автономія (РОД)	Цивільний шлюб	40	2.77	2.73	0.61
Конфліктність (РОД)	Офіційний шлюб	40	2.14	2.13	0.58
Конфліктність (РОД)	Цивільний шлюб	40	2.52	2.45	0.60

Описові показники основних змінних у групах офіційного та цивільного шлюбу

Показник	Група	Мінімум (Min)	Максимум (Max)	95% ДІ нижня межа	95% ДІ верхня межа
Задоволеність шлюбом (КУС, загальний бал)	Офіційний шлюб	49.0	85.0	67.02	72.48
Задоволеність шлюбом (КУС, загальний бал)	Цивільний шлюб	42.0	77.0	59.86	65.62
Рольові очікування і домагання (РОД, загальний бал)	Офіційний шлюб	22.5	30.0	24.89	26.29
Рольові очікування і домагання (РОД, загальний бал)	Цивільний шлюб	18.5	29.0	23.22	24.93
Рольові очікування і домагання (РОД, середнє по сферах)	Офіційний шлюб	3.21	4.29	3.55	3.75
Рольові очікування і домагання (РОД, середнє по сферах)	Цивільний шлюб	2.64	4.14	3.32	3.56
Емоційний клімат (КУС)	Офіційний шлюб	2.70	4.90	3.71	4.04

Емоційний клімат (КУС)	Цивільний шлюб	2.30	4.40	3.32	3.66
Довіра (КУС)	Офіційний шлюб	2.33	4.67	3.72	4.07
Довіра (КУС)	Цивільний шлюб	2.17	4.67	3.30	3.68
Визначеність майбутнього (КУС)	Офіційний шлюб	2.67	4.83	3.74	4.08
Визначеність майбутнього (КУС)	Цивільний шлюб	2.17	4.50	3.29	3.64
Автономія (РОД)	Офіційний шлюб	1.00	3.32	1.70	2.05
Автономія (РОД)	Цивільний шлюб	1.63	3.98	2.57	2.96
Конфліктність (РОД)	Офіційний шлюб	1.04	3.42	1.96	2.33
Конфліктність (РОД)	Цивільний шлюб	1.65	4.04	2.32	2.71

Описова статистика рівня задоволеності стосунками за шкалою КУС

Статистика	Офіційний шлюб	Цивільний шлюб
Середнє (Mean)	69.750	62.737
95% ДІ для середнього — нижня межа	67.019	59.856
95% ДІ для середнього — верхня межа	72.481	65.619
Усічене середнє 5% (Trimmed Mean)	70.014	63.000
Медіана	69.000	62.750
Дисперсія	72.897	81.205
Стандартне відхилення	8.538	9.011
Мінімум	49.000	42.000
Максимум	85.000	77.000

Розмах	36.000	35.000
Міжквартильний розмах	10.125	12.500
Асиметрія (Skewness)	-0.247	-0.527
Ексцес (Kurtosis)	-0.085	-0.498

Порівняння показників офіційних і цивільних шлюбів за критерієм Манна - Уїтні

Показник	Середнє офіц. (Mean офіц.)	Середнє цив. (Mean цив.)	U	p	r
Задоволеність шлюбом (КУС, загальний бал)	69.75	62.74	1126.50	0.0017	0.408
Рольові очікування і домагання (РОД, загальний бал)	25.59	24.07	1051.00	0.0157	0.314
Рольові очікування і домагання (РОД, середнє по сферах)	3.65	3.44	1049.50	0.0164	0.312
Емоційний клімат (КУС)	3.88	3.49	1099.00	0.0040	0.374
Довіра (КУС)	3.90	3.49	1110.50	0.0027	0.388
Визначеність майбутнього (КУС)	3.91	3.47	1155.50	0.0006	0.444
Автономія (РОД)	1.88	2.77	221.50	0.0000	-0.723
Конфліктність (РОД)	2.14	2.52	548.50	0.0157	-0.314

Примітка. $p < 0,05$ розглядалося як статистично значущий рівень відмінностей між групами. Додатне значення r означає перевагу середнього рангу в групі офіційного шлюбу, від'ємне - в групі цивільного шлюбу.

Результати кореляційного аналізу між задоволеністю стосунками та рольовими/міжособистісними показниками за критерієм Спірмена

Показник	Коефіцієнт кореляції Спірмена (ρ) з КУС (загальний бал)	Рівень значущості Sig. (двосторонній)	N
Рольові очікування і домагання (РОД, загальний бал)	0.484	0.0000	80
РОД — господарсько-побутова сфера	0.455	0.0000	80
РОД — батьківсько-виховна сфера	0.381	0.0005	80
РОД — соціальна активність	0.189	0.0923	80
РОД — емоційна підтримка (емоційно-психотерапевтична сфера)	0.331	0.0027	80
РОД — зовнішня привабливість	0.310	0.0051	80
РОД — інтимно-сексуальна сфера	0.362	0.0010	80
РОД — ідентифікація з партнером (особистісна ідентифікація)	0.470	0.0000	80
Емоційний клімат (КУС)	0.958	0.0000	80
Довіра (КУС)	0.910	0.0000	80
Визначеність майбутнього (КУС)	0.864	0.0000	80
Автономія (РОД)	-0.834	0.0000	80
Конфліктність (РОД)	-0.858	0.0000	80

Кореляційна матриця основних показників дослідження

Показник	Задоволеність шлюбом (КУС, загальний бал)	Рольові очікування і домагання (РОД, загальний бал)	Емоційний клімат (КУС)	Довіра (КУС)
Задоволеність шлюбом (KUS_total)	1.000	0.484	0.958	0.910

РОД, загальний бал (ROD_total)	0.484	1.000	0.472	0.454
Емоційний клімат (КУС)	0.958	0.472	1.000	0.858
Довіра (КУС)	0.910	0.454	0.858	1.000
Визначеність майбутнього (КУС)	0.864	0.428	0.772	0.757
Автономія (РОД)	-0.834	-0.441	-0.781	-0.917
Конфліктність (РОД)	-0.858	-0.481	-0.897	-0.769

Кореляційна матриця основних показників дослідження

Показник	Визначеність майбутнього (КУС)	Автономія (РОД)	Конфліктність (РОД)
Задоволеність шлюбом (KUS_total)	0.864	-0.834	-0.858
РОД, загальний бал (ROD_total)	0.428	-0.441	-0.481
Емоційний клімат (КУС)	0.772	-0.781	-0.897
Довіра (КУС)	0.757	-0.917	-0.769
Визначеність майбутнього (КУС)	1.000	-0.715	-0.692
Автономія (РОД)	-0.715	1.000	0.694
Конфліктність (РОД)	-0.692	0.694	1.000